

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΜΗΜΑ:

Λογιστικής και Πληροφοριακών Συστημάτων

ΣΧΟΛΗ:

Διοίκησης και Οικονομίας

ΘΕΜΑ:

Πολιτισμός στη διάρκεια της πανδημίας και οι
οικονομικές επιπτώσεις που έχουν προκληθεί στους
κλάδους του

Φοιτητής: Δαμασκηνός Κωνσταντίνος

Επιβλέπων Καθηγητής: Βασιλειάδης Αχιλλέας

Περιεχόμενα	
Εισαγωγή.....	3
Κεφάλαιο 1: Πολιτισμός.....	5
1.1 Πολιτισμός και πολιτιστικοί φορείς.....	5
1.2 Πολιτισμός και πανδημία.....	6
Κεφάλαιο 2: Οι Επιπτώσεις του Κορωνοϊού στον Πολιτισμό και την Οικονομία	12
2.1 Η Αντίδραση της ΕΕ στις Οικονομικές Επιπτώσεις.....	12
2.2 Επιδότησεις Πολιτιστικών Φορέων στην Ελλάδα.....	14
2.3 Οι Ευρωπαϊκές Πολιτικές στον Πολιτιστικό Τομέα μετά την Πανδημία	20
2.4 Ο Πολιτισμός και η Οικονομική Καταστροφή από την Πανδημία.....	23
Κεφάλαιο 3: Οι Κλάδοι του Πολιτισμού στα χρόνια της πανδημίας	25
3.1 Η Οικονομική Συμβολή των Μουσείων στο Διεθνή Χώρο.....	25
3.2 Τα Μουσεία Συμβάλλοντας στην Τουριστική Ανάπτυξη.....	27
3.3 Το Θέατρο σε Περιόδους Ευημερίας και Κρίσης.....	28
3.4 Ο Αντίκτυπος της Πανδημίας στον Κινηματογράφο.....	33
3.5 Κίνητρο σε Επιχειρήσεις Πολιτισμού για Δαπάνες Διαφήμισης.....	36
3.6 Ο Κορωνοϊός Αλλάζει τον Χάρτη των ΜΜΕ.....	38
Συμπεράσματα.....	39
Βιβλιογραφία.....	40

Εισαγωγή

Στις 11 Μαρτίου 2020, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε το COVID-19 παγκόσμια πανδημία. Μεταξύ των κύριων έκτακτων μέτρων που έλαβαν οι εκάστοτε κυβερνήσεις ήταν η προσωρινή αναστολή όλων των κοινωνικών, πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, ακολουθούμενη από το κλείσιμο μη απαραίτητων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των πολιτιστικών ιδρυμάτων και βιομηχανιών. Επακόλουθα, η ζήτηση για πολιτιστικό και δημιουργικό περιεχόμενο έχει κορυφωθεί σε όλη τη διάρκεια της περιόδου κλειδώματος(lockdown), με την ψηφιακή πρόσβαση να έχει γίνει πιο κρίσιμη από ποτέ. Αντιθέτως, παρά τον σημαντικό ρόλο που έπαιξε ο πολιτισμός σε περιόδους απομόνωσης και ανθεκτικότητας, οι οικονομικοί δείκτες προβλέπουν ότι ο πολιτιστικός τομέας θα είναι ένας από τους πιο επηρεασμένους και πιθανότατα ένας από τους τελευταίους για να ανακάμψει από την πανδημία και τις συνέπειές της(UNESCO 2020).

Η συστηματική αβεβαιότητα που καλλιεργήθηκε από την κρίση έχει πράγματι δημιουργήσει ανυπολόγιστα αποτελέσματα στις τέχνες και στον πολιτισμό και κοντεύει να περιπλέξει τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων τόσο για τους προμηθευτές όσο και για τους καταναλωτές. Ένας άλλος λόγος είναι η πολυσύνθετη φύση της προσφοράς και της ζήτησης για τις τέχνες και τον πολιτισμό, η οποία εξαρτάται σε σημαντικό επίπεδο από τις κοινωνικές και βιωματικές αλληλεπιδράσεις (Colbert & St-James 2014). Τόσο τα πολιτιστικά αγαθά όσο και οι υπηρεσίες είναι κατεξοχήν εξαιρετικά ετερογενή, γιατί ασχολούνται με ένα ευρύ κύκλο καλλιτεχνικών κλάδων που χαρακτηρίζονται από διαφορετικά κανάλια διανομής και τρόπους κατανάλωσης (Radermecker, 2021).

Η πανδημία της COVID-19 είχε ολέθριες επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία, αλλά συγκεκριμένα μέρη της πολιτιστικής οικονομίας έχουν επηρεαστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Ο αποκλεισμός ολόκληρων πληθυσμών οδήγησε στην ακύρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες. Πολιτιστικοί χώροι, όπως γκαλερί, μουσεία, βιβλιοθήκες και πολιτιστικά κέντρα, ψυχαγωγικά κέντρα, αναγκάστηκαν να κλείσουν και τα μέσα ενημέρωσης μείωσαν σημαντικά την κάλυψη του πολιτιστικού τομέα καθώς μείωσε επίσης την παραγωγή. Επίσης, ο τουρισμός, συμπεριλαμβανομένου του πολιτιστικού τουρισμού, σταματά εξαιτίας των εσωτερικών και διεθνών ταξιδιωτικών περιορισμών από τις περισσότερες χώρες του κόσμου. Αυτά είναι τα μέτρα που οδήγησαν σε εκτεταμένες απολύσεις ή τερματισμό θέσεων εργασίας στον καλλιτεχνικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων καλλιτεχνών, εικαστικών καλλιτεχνών, προσωπικού μουσείων και

βιβλιοθηκών, συγγραφέων, δημοσιογράφων και των οπτικοακουστικών συναλλαγών που τους υποσκελίζουν (Bresge, 2020; Wu & Solly, 2020).

Η πανδημία COVID-19 που συνεχίζει να υπάρχει σε όλο τον κόσμο έχει επηρεάσει σχεδόν κάθε πλευρά της καθημερινής ζωής, συμπεριλαμβανομένης της ανθρώπινης ανάγκης σύνδεσης με τον πολιτισμό. Με πολλές τοποθεσίες παγκόσμιας κληρονομιάς κλειστές, η σύνδεσή μας με την κληρονομιά έχει γίνει πιο αδύναμη. Με συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις και άλλες πολιτιστικές πρακτικές να έχουν διακοπή ή να έχουν ακυρωθεί, η σύνδεσή των πολιτών με τον πολιτισμό έχει αποδυναμωθεί. Στον πολιτιστικό τομέα, η κρίση έχει επίσης εκθέσει έντονα τα ήδη υπάρχοντα αδύνατα σημεία του τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ήδη μειωμένων βιοτικών πόρων των καλλιτεχνών και άλλων εργαζομένων καθώς και των περιορισμένων προϋπολογισμών για πολλά πολιτιστικά ιδρύματα ή συλλόγους. Έτσι, υπάρχουν μεγάλες συνέπειες στην οικονομική συμβολή του πολιτιστικού τομέα στην κοινωνία (UNESCO, 2020).

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται ο τομέας του πολιτισμού και των κλάδων του καθώς και όλες τις οικονομικές πτυχές της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου στην COVID-19.

Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια του πολιτισμού και των πολιτιστικών φορέων και έπειτα αναλύεται η ο πολιτισμός στην εποχή της πανδημίας της COVID-19. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι επιπτώσεις στην οικονομία καθώς και όλα τα μέτρα και οι τρόποι αντιμετώπισης σε ΕΕ και Ελλάδα. Έπειτα, στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται πολιτιστικοί οργανισμοί όπως είναι τα μουσεία και το θέατρο περιεκτικά και με όλες τις αναλύσεις σε οικονομό-κοινωνικό επίπεδο. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά ο αντίκτυπος και του κινηματογράφου στην περίοδο της πανδημίας καθώς και οι καταστροφές που άφησε πίσω της η πανδημία. Επίσης, γίνεται αναφορά και στο ρόλο των ΜΜΕ καθώς και τις ευρωπαϊκές στρατηγικές για την επόμενη μέρα στον πολιτισμό.

Κεφάλαιο 1: Πολιτισμός

1.1 Πολιτισμός και πολιτιστικοί φορείς

Ένας παράγοντας που επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη μίας περιοχής και έχει απασχολήσει σημαντικά τις κυβερνήσεις των χωρών είναι ο πολιτισμός. Ειδικότερα έχουν δημιουργηθεί διάφορες στρατηγικές για αναδημιουργία αστικών κέντρων και περιοχών ώστε να μπορέσει ο πολιτισμός να αποτελέσει επενδυτικό πόλο έλξης και επισκεψιμότητας αυτών. Μάλιστα ο πολιτισμός φαίνεται να συνδέεται με άλλες δραστηριότητες της οικονομίας όπως ο τουρισμός, ο αθλητισμός, η αναψυχή και οι τέχνες. Έτσι, συνήθως επιδιώκεται η δημιουργία των κατάλληλων πολιτιστικών υποδομών με χαρακτηριστικά παράδειγματα να είναι τα μουσεία, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα θέατρα, οι μουσικές σκηνές, οι εκθέσεις τέχνης και πολιτισμού και άλλα πολιτιστικά γεγονότα και δραστηριότητες όπως είναι τα φεστιβάλ, με τα προαναφερθέντα να δημιουργούν πολιτιστικό περιεχόμενο για την περιοχή που τα φιλοξενεί. (Μεταξάς, 2010).

Οι πολιτιστικοί φορείς μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο (με διαφορετικά επίπεδα φήμης) και να ειδικεύονται σε γενικό ή ανεξάρτητο πολιτιστικό περιεχόμενο. Η πρόσβαση στο πολιτιστικό περιεχόμενο μπορεί να είναι ελεύθερη ή με πληρωμή, με τιμές που κυμαίνονται από μερικά ευρώ έως αρκετά εκατομμύρια ευρώ στην περίπτωση της αγοράς τέχνης. Η αγορά πολιτιστικών αγαθών και η παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, ικανοποιεί την ανάγκη των ανθρώπων να αναζητούν ταυτόχρονα λειτουργικά, συμβολικά, κοινωνικά και συναισθηματικά οφέλη, με διαφορετικούς βαθμούς εμπειρίας (Botti 2000; Colbert & St-James 2014). Η διαμόρφωση των πολιτιστικών αγορών που χαρακτηρίζονται από χρονική και χωρική ποικιλία σε συνδιασμό με την καλλιτεχνική πειθαρχία και την φύση τoσό των αγαθών όσο και των υπηρεσιών που καταναλώνονται συσχετίζονται με τους προαναφερθέντες βαθμούς εμπειρίας. (Moldoveanu & Ioan-Franc, 2011).

1.2 Πολιτισμός και πανδημία

Η πρόσφατη πανδημία επηρέασε όλες τις μορφές της καθημερινότητας και της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ικανότητα και ο βαθμός ανταπόκρισης των πολιτιστικών οργανισμών σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης όπως η πανδημία της Covid-19, καθώς ο πολιτισμός είναι ένα εύθραστο οικοσύστημα. Η σύγχρονη πολιτιστική ζωή έχει επηρεαστεί σημαντικά τόσο άμεσα όσο και έμμεσα, καθώς η επίδραση της πανδημίας έχει γίνει αισθητή σε όλες τις συλλογικές και ατομικές κοινωνικές δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένων των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, όπως είναι για παράδειγμα τα μουσεία, ο κινηματογράφος, η μουσική, το θέατρο, τα βιβλία και ο αθλητισμός. Αξιοσημείωτο είναι πως ο πολιτιστικός τομέας επηρεάστηκε σημαντικά από τα παγκόσμια μέτρα που έλαβαν οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο για την προστασία από τον κορονοϊό. Αποσκοπώντας στην μείωση του κινδύνου διασποράς όλοι οι πολιτιστικοί οργανισμοί παρέμειναν εκτός λειτουργίας, ενώ ταυτόχρονα υπήρξε ολική απαγόρευση επισκέψεων σε χώρους πολιτισμού. Τέλος η έναρξη της πανδημίας και των lockdown συνοδεύτηκε άμεσα από απαγόρευση λειτουργίας των αιθουσών πολιτισμού και τέχνης, όλων των μουσείων, των αρχαιολογικών χώρων, των κινηματογράφων, των θεάτρων, των αθλητικών χώρων και των γκαλερί.

Το ξέσπασμα της πανδημίας του κορονοϊού, επηρέασε με παραδοξό τρόπο τον τομέα των τεχνών και του πολιτισμού. Κατόπιν η ζήτηση για πολιτιστικό και δημιουργικό περιεχόμενο έχει ενταθεί καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου του κλειδώματος(lockdown), ενώ η ψηφιακή πρόσβαση καθίσταται κομβικής σημασίας. Οι οικονομικοί δείκτες προβλέπουν ότι ο πολιτιστικός τομέας θα είναι ένας από τους πιο επηρεασμένους, ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται καθυστερημένη οικονομική ανάκαμψη.

Η υγειονομική κρίση του 2020 διαφέρει από την οικονομική ύφεση του 2008. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι το προσωρινό κλείσιμο όλων των πολιτιστικών δομών και η αναστολή των επιτόπιων πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Απαραίτητη προσθήκη αποτελεί μια άνευ προηγουμένου συστημική αβεβαιότητα, που προκύπτει από το συνδυασμό τριών τύπων αβεβαιότητας (βιολογικής, οικονομικής και ιδιοσυγκρασιακής) και προκαλεί σοβαρές ασύμμετρες οικονομικές επιπτώσεις. Αναφορικά με την προσφορά, αυτή η συστημική αβεβαιότητα περιπλέκει σοβαρά τον σχεδιασμό, τη λήψη αποφάσεων και τη λήψη της παραγωγής, ενώ από την πλευρά της ζήτησης, δημιουργεί «μια ποικιλία απαντήσεων σε ατομικό επίπεδο, καθιστώντας σχεδόν αδύνατο να προσφέρουμε σαφείς λύσεις».

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, από τον Αύγουστο του 2020, εκτιμήθηκε ότι ο πολιτιστικός τομέας είχε υποστεί οικονομικές απώλειες άνω των 10 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ενώ περισσότεροι από 62.000 πολιτιστικοί εργαζόμενοι οδηγήθηκαν στην απόλυση. Το 96% των πολιτιστικών εκδηλώσεων είχε ακυρωθεί, με συνολική απώλεια συμμετοχής πάνω από 96.000.000 (American for the Arts, 2020). Στον Καναδά, τον Ιούλιο του 2020, οι πραγματικές ώρες εργασίας στον τομέα των τεχνών και της ψυχαγωγίας ήταν πάνω από 40% χαμηλότερες σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2019, το οποίο είναι πολύ κάτω από έναν μέσο όρο όλων των βιομηχανιών που έχασε περίπου το 10% των ωρών (Canadian Association for, 2020). Σε παγκόσμιο επίπεδο, η UNESCO υπολόγισε ότι το 95% των παγκόσμιων μουσείων έκλεισαν τον Μάιο του 2020 λόγω της COVID-19. Επίσης, εκτιμήθηκε από τον ίδιο οργανισμό ότι η παγκόσμια κινηματογραφική βιομηχανία είχε χάσει περίπου 10 δισεκατομμύρια δολάρια μέχρι το τέλος Μαΐου του 2020. Μια ειδική έκθεση που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδειξε ότι οι πολιτιστικές θέσεις εργασίας διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο σε πόλεις της Ευρώπης που βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό για την υποστήριξη τόσο ζωντανών εκδηλώσεων όσο και πολιτιστικών οργανισμών.

Οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο ανταποκρίθηκαν στην κρίση της COVID-19. Συγκεκριμένα εφαρμόστηκαν προγράμματα στήριξης για πολίτες που έχουν χάσει τα προς το ζην κατά τη διάρκεια της πανδημίας και σε πολλές χώρες, καταβλήθηκαν προσπάθειες για την επιτάχυνση των πληρωμών στον πολιτιστικό τομέα. Επιπλέον, ορισμένες κυβερνήσεις προχώρησαν περαιτέρω στη δημιουργία συγκεκριμένων προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Για παράδειγμα, το νορβηγικό Υπουργείο Πολιτισμού θεσμοθέτησε ένα πρόγραμμα που θα επέτρεπε στους διοργανωτές να ζητήσουν αποζημίωση για την απώλεια εισοδήματος από εκδηλώσεις που θα πραγματοποιούνταν μεταξύ 5 Μαρτίου έως 30 Απριλίου 2020 (Συμβούλιο Τεχνών της Νορβηγίας, 2, 2020). Η Γερμανία διέθεσε 1 δισεκατομμύριο ευρώ για τον πολιτιστικό τομέα για να συντρέξει τα πολιτιστικά ιδρύματα να επαναλητουργήσουν ξανά με καινούρια υγιεινολογικά πρωτόκολλα, όπως επικαιροποιημένα συστήματα εξαερισμού και νέες κοινωνικές αποστάσεις, ενώ μείωσε τον φορολογικό συντελεστή για την τέχνη κατά 3%.

Στην πραγματικότητα, η πανδημία αμφισβήτησε τα βασικά στοιχεία της αναμενόμενης θεωρίας χρησιμότητας (EUT). Με αυτό τον τρόπο εμποδίστηκε τόσο ο εντοπισμός πιθανών αποτελεσμάτων που προκλήθηκαν από συγκεκριμένες αποφάσεις εν μέσω της κρίσης από τους προμηθευτές και τους καταναλωτές όσο και η λήψη βέλτιστων αποφάσεων βάσει προηγούμενων εμπειριών. Σε μια τέτοια κατάσταση, ο διαδικαστικός ορθολογισμός τείνει να επικρατήσει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, πετυχαίνοντας μη

βέλτιστα αλλά ικανοποιητικά αποτελέσματα. Υπό το πρίσμα αυτό, κομβικής σημασίας αποτελεί η εκτίμηση του βαθμού τροποποίησης των προτύπων κατανάλωσης με στιγμιαίο ή ανθεκτικό τρόπο από τα ληφθέντα μετρα κατά της COVID-19.

Η εμπειρία που απορρέει από την κατανάλωση των τεχνών και του πολιτισμού είναι πολύπλευρη. Μπορεί να είναι ατομικό ή συλλογικό, φυσικό ή εικονικό, ενεργό ή παθητικό, δημόσιο ή ιδιωτικό, επί τόπου ή σε ιδιωτικό περιβάλλον, υπαίθριο ή εσωτερικό, με αυτές τις κατηγορίες να μην είναι αμοιβαία αποκλειστικές. Επίσης, η κατανάλωση τέχνης δεν περιλαμβάνει μόνο την αγορά υλικών πολιτιστικών αγαθών όπως έργα τέχνης, βιβλία, δίσκους, DVD, βιντεοπαιχνίδια κ.λπ.. Η βιομηχανία πολιτιστικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με την συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις αποτελούν συστατικά της ευρείας εμπειρίας κατανάλωσης όπως για παράδειγμα οι επισκέψεις σε εκθέσεις, η παρακολούθηση συναυλιών, οι θεατρικές παραστάσεις, η παραδοσιακή λαογραφία κ.λπ..

Στην Ελλάδα οι πολιτιστικοί οργανισμοί ανέστειλαν την λειτουργία τους με απαγόρευση από το Υπουργείο Πολιτισμού. Η αναστολή των πολιτιστικών οργανισμών φαίνεται πως ήταν ένα απαραίτητο μέτρο της ελληνικής κυβέρνησης, ώστε να μπορέσει να μειωθεί το επιδημιολογικό φορτίο του κορονοϊού. Τα παραπάνω όπως είναι φυσικό με την ακύρωση, την αναβολή και την ανατολή των πολιτιστικών οργανισμών επηρέασαν τον πολιτισμό σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί σχετικά με τον πολιτισμό επηρέασαν σημαντικά τους πολιτιστικούς οργανισμούς αλλά και τους επισκέπτες τους. Η πρώτη βασική συνέπεια ήταν η μη βιωσιμότητα των πολιτιστικών οργανισμών η οποία οδήγησε σε μεγάλα οικονομικά και πολιτισμικά ζητήματα.

Η σημαντική επίδραση της πανδημίας στον πολιτιστικό τομέα υπογραμμίζει την απουσία προστασίας του πολιτισμού από μία τόσο μεγάλη κρίση. Ειδικότερα είναι ζωτικής σημασίας, ο τρόπος διαχείρισης του πολιτισμού από τους ίδιους τους πολιτιστικούς οργανισμούς καθώς απαραίτητη καθίσταται η ύπαρξη ενός πλαισίου πολιτιστικής επικοινωνίας που θα συνεχίσει να προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά. Χαρακτηριστικό είναι πως το κλείσιμο των χωρών τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησε σε αλλαγή του τρόπου επαφής των πολιτιστικών οργανισμών με το κοινό τους. Η μέχρι τώρα φυσική επαφή και επικοινωνία του κοινού με τον πολιτισμό έπρεπε να γίνει με εναλλακτικούς τρόπους. Ωστόσο είναι πολύ σημαντικό να διατηρηθεί ενεργή η επαφή των ενδιαφερόμενων με τον πολιτισμό. Οι περισσότεροι πολιτιστικοί οργανισμοί προσπάθησαν μέσα από το ψηφιακό περιβάλλον να συντηρήσουν την επαφή τους με το κοινό και να προσελκύσουν το ενδιαφέρον τους.

Η περίοδος του lockdown έχει επηρεάσει ουσιαστικά ένα βασικό μοτίβο της κοινωνικής και βιωματικής διάσταση της κατανάλωσης της τέχνης. Καθώς ορισμένα πρότυπα κατανάλωσης έχουν εξαληφθεί προσωρινά από την αρχή της κρίσης όπως η φυσική παρουσία σε πολιτιστικούς χώρους, ορισμένα άλλα έχουν προστεθεί δραματικά επειδή επηρεάζονται λιγότερο από την κοινωνική απόσταση όπως για παράδειγμα είναι η ψηφιακή και εικονική πρόσβαση. Επιπλέον, παρόλο που τα μέτρα κλεισίματος που εφαρμόζονται σε όλους τους τύπους δομών όπως οι χώροι συναυλιών, τα μουσεία, τα θέατρα, η χαλάρωση των μέτρων περιορισμού και το άνοιγμα των χωρών, αποκαλύπτουν μια πληθώρα μη συντονισμένων κινήσεων. Από τη μία πλευρά, σε ορισμένες χώρες, τα μουσεία, οι γκαλερί τέχνης και άλλοι εσωτερικοί πολιτιστικοί χώροι επιτρέπεται σταδιακά να επαναλειτουργήσουν υπό αυστηρά μέτρα κοινωνικής απόστασης όπως με online κράτηση, με περιορισμένο αριθμό επισκεπτών ανά ώρα, με σήμανση δαπέδου για αποστάσεις και άλλα. Από την άλλη πλευρά, το μέλλον ορισμένων άλλων οργανισμών παραμένει εξαιρετικά αβέβαιο υπό αυτές τις συνθήκες, όπως στην περίπτωση των θεάτρων, των χώρων συναυλιών, των υπαίθριων και εσωτερικών φεστιβάλ, της όπερας κ.λπ. Επιπλέον οι παραστατικές τέχνες, που απαιτούν ένα ελάχιστο κοινό επί τόπου, μπορούν δύσκολα να συμμορφωθούν με τέτοια μέτρα. Η λειτουργία με περιορισμένη χωρητικότητα θέσεων θα οδηγούσε σε σημαντική απώλεια εισοδήματος και ζημιολόγου κόστους. Κατά συνέπεια, αρκετοί πολιτιστικοί τομείς παραμένουν σε γκρίζα ζώνη όσον αφορά τις μελλοντικές λειτουργικές διαδικασίες τους. Η απουσία συντονισμένων οδηγιών προκαλεί ασύμμετρα αποτελέσματα στους πολιτιστικούς φορείς οι οποίοι εμποδίζουν την ομοιογενή ανάκαμψη ολόκληρου του τομέα.

Η μεγάλη έκταση της αναστολής ορισμένων πολιτιστικών δραστηριοτήτων απαιτεί σημαντικές κρατικές παρεμβάσεις όπως για παράδειγμα η άμεση οικονομική στήριξη, επιδοτήσεις, ταμεία έκτακτης ανάγκης, φορολογικά κίνητρα για δωρεές ώστε να διασφαλιστεί η επιβίωσή τους βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Επομένως, πρέπει να απαιτηθεί τόσο η οικονομική όσο και η υλικότεχνική υποστήριξη καλλιτεχνών και πολιτιστικών φορέων, όπως είναι η ανάγκη θεώρησης του πολιτιστικού τομέα ως ένα οικοσύστημα εντός του οποίου τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη αλληλοεπιδρούν μόνιμα μεταξύ τους. Μεταξύ των προτάσεων των οικονομολόγων, οι Benhamou και Ginsburgh (2020) τάσσονται υπέρ μιας «νέας συμφωνίας» που θα λάμβανε υπόψη τον κάθε ένα πολιτιστικό υπό-τομέα με βάση την συνεισφορά του στην οικονομία. Υπό το πρίσμα αυτό, η διαδικασία ανάκαμψης δεν πρέπει να επικεντρώνεται στην κατανάλωση αλλά στις επενδύσεις στο κάτω άκρο της πυραμίδας για να απαλλάξει τους συγγραφείς, τους καλλιτέχνες και τους δημιουργικούς, καθώς και τις εύθραυστες ή μη χρηματοδοτούμενες

δομές, από την οικονομική πίεση. Οι χρηματοδοτικές ενισχύσεις καθώς και η μελλοντική χρηματοδότηση θα πρέπει να σχεδιαστούν σύμφωνα με τα εγγενή χαρακτηριστικά και τους τρόπους κατανάλωσης κάθε πολιτιστικού υπό-τομέα ενώ μέριμνα θα πρέπει να αποδοθεί και στην ικανότητα των επιλέξιμων πολιτιστικών δομών να αντέξουν στη συστημική αβεβαιότητα (Ταπανίδης, Μαυρόπουλος 2021).

Κεφάλαιο 2: Οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στον Πολιτισμό και την Οικονομία

Οι πανδημίες μπορούν να δημιουργήσουν πολλές αλλαγές στις ανθρώπινες κοινωνίες και σχέσεις. Οι πανδημίες είναι πολύ πιθανό να προκαλέσουν οικονομικές ζημιές, μέσω διαφόρων τρόπων, όπως είναι για παράδειγμα οι βραχυπρόθεσμες δημοσιονομικές κρίσεις (Ceylan, Ozkan & Mulazimogullari, 2020). Πολλοί άνθρωποι χάνουν την δουλειά τους και αρκετοί εργοδότες απολύουν αναγκαστικά τους υπαλλήλους τους. Σημαντικοί παράγοντες όπως είναι το άγχος, η ακύρωση των κρατήσεων, η μείωση των εισοδημάτων, οι μεγάλες δαπάνες για την υγιεινή, η απομόνωση, η κοινωνική απόσταση μεταξύ των ανθρώπων, συντελούν σε επιπτώσεις ανεπανόρθωτες για την οικοκονομική αλλά και κοινωνική ζωή των ανθρώπων (LePan, 2020). Κατόπιν, είναι πολύ πιθανό να συμβούν ατομικές αλλαγές συμπεριφοράς, προκαλούμενες από τον τρόμο, όπου κατά βάση, έχουν αρνητική επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη, όπως είναι για παράδειγμα η αποφυγή των χώρων εργασίας αλλά και των δημόσιων συγκεντρώσεων και καταστημάτων. Παρ'όλα αυτά, δεν είναι ευρέως αποδεκτή αυτή η μεθοδολογία για την εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων των πανδημιών (Madhav, et al., 2018).

2.1 Η αντίδραση της ΕΕ στις οικονομικές επιπτώσεις

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της έχουν λάβει μέτρα για να περιορίσουν όσο είναι δυνατόν τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην οικονομία. Στις 23 Απριλίου 2020 οι ηγέτες της ΕΕ αποφάσισαν να ξεκινήσουν οι προσπάθειες για τη σύσταση ενός ταμείου ανάκαμψης με σκοπό να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της κρίσης. Κάλεσαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναρτήσει επείγοντως πρόταση, στην οποία θα διευκρινίζεται, μεταξύ άλλων, η σχέση μεταξύ του ταμείου και του μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της ΕΕ. Η πρόταση παρουσιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 27 Μαΐου 2020. Στις 21 Ιουλίου 2020 οι ηγέτες της ΕΕ κατέληξαν σε συμφωνία για το «Next Generation EU», είναι ένα σχέδιο ανάκαμψης με προϋπολογισμό ύψους 750 δισ. €, προκειμένου να μπορέσει η ΕΕ να αντιμετωπίσει την κρίση που προκάλεσε η πανδημία¹. Στην τηλεδιάσκεψη των Υπουργών Πολιτισμού της Ε.Ε. για τις επιπτώσεις της πανδημίας στον Τομέα του Πολιτισμού και της Δημιουργικής Οικονομίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 8 Απριλίου 2020, η Nina Obuljen Koržinek, Υπουργός Πολιτισμού της Κροατίας δήλωσε πως οι καλλιτέχνες, τα Ιδρύματα Πολιτισμού και οι εργαζόμενοι στη δημιουργική βιομηχανία ήταν από τους πρώτους οι οποίοι επλήγησαν οικονομικά καθώς οι χώροι πολιτισμού (θέατρα, κινηματογράφοι, αίθουσες συναυλιών) τέθηκαν εκτός λειτουργίας στα πρώτα κιόλας στάδια λήψης των μέτρων αντιμετώπισης της COVID 19. Για αυτό και αποφασίστηκε κοινός στόχος όλων των κρατών-μελών να είναι η στήριξη με δυναμικά μέτρα του τομέα του πολιτισμού προκειμένου μετά τη σταδιακή εξομάλυνση της καθημερινότητας μας, να αποκτήσει και πάλι τη δυναμική που της αναλογεί². Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη», το οποίο αποτελεί την μέγιστη μέχρι σήμερα δέσμευση για την υποστήριξη του πολιτιστικού και οπτικοακουστικού τομέα της ΕΕ.

Το νέο πρόγραμμα, του οποίου ο προϋπολογισμός σε σύγκριση με την περασμένη χρηματοδοτική περίοδο (1,4 δισ. από τον μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό 2014-2020) έχει σχεδόν διπλασιαστεί, θα επενδύσει 2,5 δισ. ευρώ στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα της Ευρώπης. Οι ευρωβουλευτές αναγνωρίζουν την έννοια του ευρωπαϊκού πολιτισμού και ως εκ τούτου συντελούν στην βελτίωση του τομέα από την πανδημία, της οποίας αποτέλεσμα ήταν να παραμείνουν οι περισσότεροι μουσικοί και πολιτιστικοί χώροι σε ολόκληρη την Ευρώπη κλειστοί. Εκτός από την σημαντική αύξηση του προϋπολογισμού, οι ευρωβουλευτές κατάφεραν να δημιουργήσουν μεγαλύτερη στήριξη για διευρυμένες δυνατότητες ένταξης στο

¹Βλέπε: www.consilium.europa.eu

²Βλέπε: <http://www.innovationattica.gr>

πρόγραμμα και για την ισότητα των φύλων, στήριξη στους τομείς της σύγχρονης και ζωντανής μουσικής που κατατάσσονται μεταξύ αυτών που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση της πανδημίας, και μεγαλύτερα ποσοστά συγχρηματοδότησης για έργα μικρής κλίμακας. Στις διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο, οι ευρωβουλευτές κατάφεραν να προσθέσουν την υποχρέωση να προωθηθεί το πρόγραμμα γυναικεία ταλέντα και την υποστήριξη της καλλιτεχνικής και επαγγελματικής σταδιοδρομίας των γυναικών. Οι γυναίκες εξακολουθούν να μην εκπροσωπούνται επαρκώς σε θέσεις λήψης αποφάσεων σε πολιτιστικά, καλλιτεχνικά και δημιουργικά ιδρύματα. Κατά τη συζήτηση στην ολομέλεια πριν από την ψηφοφορία, οι ευρωβουλευτές μίλησαν για τον τρόπο με τον οποίο η πανδημία της COVID-19 έχει φέρει τους καλλιτέχνες και τους εργαζόμενους στον πολιτισμό σε εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση, τονίζοντας ότι έχουν ανάγκη την στήριξη της ΕΕ περισσότερο από ποτέ. Αρκετοί επισήμαναν ότι ο πολιτισμός και η τέχνη αξίζουν ακόμη μεγαλύτερη χρηματοδοτική στήριξη από την ΕΕ στο μέλλον³.

³ Βλέπε: www.europarl.europa.eu

2.2 Επιδοτήσεις Πολιτιστικών Φορέων στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα την εποχή της πανδημίας της Covid-19 όλοι οι πολιτιστικοί οργανισμοί έκλεισαν, ενώ όλες οι πολιτιστικές εκδηλώσεις αναβλήθηκαν επ αόριστο. Γι αυτό τον λόγο η Ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να στηρίζει την τέχνη και τον πολιτισμό με σημαντικά κονδύλια και επιχορηγήσεις. Με το ποσό των 4.260.000 ευρώ ενισχύονται οι εποπτευόμενοι από το ΥΠΠΟΑ πολιτιστικοί οργανισμοί της Θεσσαλονίκης, έπειτα από εισήγηση της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνας Μενδώνη και με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών Θεόδωρου Σκυλακάκη. Η Θεσσαλονίκη, δήλωσε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, «είναι η πόλη που έχει πληγεί περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη από τον κορωνοϊό. Είναι πρωταρχικής σημασίας να στηρίξουμε τους πολιτιστικούς οργανισμούς της, ώστε να συνεχίσουν απρόσκοπτα να πραγματοποιούν το έργο τους και να προσφέρουν πολιτισμό στην πόλη, αλλά και σε όλη την Βόρειο Ελλάδα». Αναλυτικά τα ποσά έκτακτης ενίσχυσης ανά φορέα έχουν ως εξής:

Πίνακας 1 Ποσά έκτακτης ενίσχυσης ανά φορέα.⁴

ΦΟΡΕΑΣ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΟΣΟ
Λ.Ε.Μ.Μ.Θ.	120.000 €
MOMUS	230.000 €
Κ.Θ.Β.Ε.	2.300.000 €
Ο.Μ.Μ.Θ.	700.000 €
Ε.Τ.Ο.Σ. - ΚΟΘ	200.000 €
ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	600.000 €
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ	110.000 €
ΣΥΝΟΛΟ	4.260.000 €

Με το επιπλέον ποσό των 568.000 ευρώ επιχορηγούνται εκτάκτως από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού 41 προτάσεις για παραγωγή θεατρικών παραστάσεων.

Στο πλαίσιο της πρόσκλησης της 30ης Ιουνίου 2020 για την «επιχορήγηση φορέων, επιχειρήσεων, φυσικών και νομικών προσώπων στον τομέα του Θεάτρου για την παραγωγή

⁴ Για τα παραπάνω δεδομένα στην ενότητα 2.2 η κύρια πηγή ήταν από την επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3573#>

θεατρικών παραστάσεων», υποβλήθηκαν 40 προτάσεις από φυσικά πρόσωπα και 28 προτάσεις από νομικά πρόσωπα. Από τις 68 προτάσεις που υποβλήθηκαν, οι αρμόδιες επιτροπές γνωμοδότησαν θετικά 41 από αυτές. Όπως δήλωσε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνα Μενδώνη, «σκοπός της πρόσκλησης που απηύθυνε το ΥΠΠΟΑ, εν μέσω της πανδημίας, τόσο σε φυσικά όσο και σε νομικά πρόσωπα, είναι η περαιτέρω στήριξη του χώρου του ελεύθερου θεάτρου και των εργαζομένων σε αυτό. Είναι, όμως, εξαιρετικά σημαντική και η δημιουργία ενός πλούσιου θεατρικού περιεχομένου ψηφιακού πολιτισμού, στο οποίο να έχει πρόσβαση το κοινό σε όλη την επικράτεια, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς». Οι προτάσεις που κατατέθηκαν, εξετάστηκαν από δύο γνωμοδοτικές επιτροπές. Η πρώτη στελεχώθηκε από υπηρεσιακά στελέχη του ΥΠΠΟΑ και του Υπουργείου Οικονομικών, ενώ η δεύτερη επιτροπή αποτελείται από καλλιτέχνες εγνωσμένου κύρους. Αξίζει να σημειωθεί ότι με την τελευταία επιχορήγηση, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού έχει ενισχύσει τον χώρο του θεάτρου το 2020, με το συνολικό ποσό των 3.142.000 ευρώ. Αναλυτικά: Με 2.099.000 ευρώ επιχορηγήθηκαν 111 επαγγελματικά θεατρικά σχήματα του ελεύθερου θεάτρου για την περίοδο 2020-2021. Με 215.800 ευρώ ενισχύθηκαν 15 ακόμη φορείς και ομάδες για δράσεις θεάτρου. Το ποσό των 260.000 ευρώ χορηγήθηκε στα ΔΗΠΕΘΕ ως έκτακτη ενίσχυση. Με 568.000 ευρώ επιχορηγούνται οι 41 προτάσεις από φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Πίνακας 2 Επιχορηγήσεις φυσικών και νομικών προσώπων.⁵

<u>ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ</u>				
A/A	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΦΟΡΕΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΠΟΣΟ	ΣΥΝ ΟΛΟ ΗΘΟ ΠΟΙΩ Ν
1	ΘΕΟΔΩΡΑ ΔΟΡΙΖΑ	Η μνήμη δεν είναι άστεγη ποτέ	12000 €	3
2	ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΡΟΣΟΥΛΗΣ	Ο ΚΑΤΑ ΦΑΝΤΑΣΙΑΝ ΨΥΧΑΣΘΕΝΗΣ	12000 €	4

⁵ Για τα παραπάνω δεδομένα στην ενότητα 2.2 η κύρια πηγή ήταν από την επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3576>

3	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΑΓΓΕΛΟΥΛΗ	Ο ΔΡΑΚΟΣ ΜΕ ΤΟ ΡΟ	12000 €	2
4	Βασιλική Αργέντη	ΓΕΛΩΝΤΑΣ ΑΓΡΙΑ	12000 €	2
5	ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΕΣΙΜΕΡΛΗ	Το παιχνίδι της μοναξιάς	12000 €	2
6	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΣΑΦΟΥ	Όχι άλλο Μαρία	12000 €	4
7	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΚΑΡΑΣΟΥΛΟΣ	Ο ΚΛΕΦΤΗΣ	12000 €	3
8	ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΤΣΑΡΔΑΚΑΣ	ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΕΤΡΩΓΕ ΟΛΟ ΤΟ ΓΛΥΚΟ ΤΟΥ και άλλες ιστορίες δίπλα στην θάλασσα	12000 €	4
9	ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΚΟΛΛΙΑΣ	Ό Αγώνας Νέγρου και Σκύλων	12000 €	4
10	ΑΘΗΝΑ ΤΣΙΚΝΙΑ	Ο στόχος	12000 €	3
11	ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ	Καλβέρο	16000 €	5
12	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΑΓΓΕΛΕΤΟΥ	ANGELS IN AMERICA	16000 €	8
13	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ	Σε ποιο μέρος της μνήμης μου κατοικεί Κύριε	16000 €	5
14	ΑΓΟΡΑΣΤΗ ΓΟΓΑΛΗ	ΕΞΙ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑ	16000 €	9
15	ΛΕΩΝ ΕΣΚΕΝΑΖΗ	Η ΜΙΚΡΗ ΓΟΡΓΟΝΑ	16000 €	5
16	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ	ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ	16000 €	5
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ:			216.000€	

ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

A/A	ΕΠΩΝΥΜΙΑ ΦΟΡΕΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΠΟΣΟ	ΣΥΝΟΛΟ ΗΘΟΠΟΙΩΝ
1	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ - MOSAIC ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ	Ο ΝΗΣΤΕΥΤΗΣ	12000 €	4
2	ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝ ΠΟΛΗ-ΧΩΡΟΣ ΠΑΤΡΑΣ ΜΙΚΕ	ΣΤΑ ΠΟΔΙΑ	12000 €	2
3	FAUST O.E.	Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΑΣΤΕΡΙΟΥ	12000 €	2
4	ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ, ΘΕΑΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	Μαρίκα Κοτοπούλη, το Αγρίμι	12000 €	2
5	ΕΥΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΟΙ ΝΑΥΑΓΟΙ	12000 €	3
6	Γ.ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ε.Ε.	Η ΝΥΧΤΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΑ ΔΑΣΗ ΑΚΡΙΒΩΣ	12000 €	2
7	LC ΛΥΚΟΦΩΣ Ι.Κ.Ε.	ΤΕΦΡΑ ΚΑΙ ΣΚΙΑ	12000 €	2
8	ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. & Μ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Ο.Ε.	Ο γύρος του κόσμου με πέντε παραμύθια	12000 €	2
9	PRIME ENTERTAINMENT LTD	Η μηχανή Τούρινγκ (La machine de Turing)	12000 €	2
10	THE HUB ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΧΩΡΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ	Λέω να πετάξω	12000 €	3
11	M.G Ομάδα Νάμα Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία	Το μάθημα	12000 €	3
12	ΟΜΑΔΑ ΝΑΜΑ-ΛΥΚΟΦΩΣ	ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ	12000 €	4
13	Καλλιτεχνικές Παραγωγές "Κεντρομόλος ΙΚΕ"	ΙΛΙΑΔΑ Ή ΤΟ	16000 €	5

		ΠΟΙΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ		
14	Happy Productions ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΠΟΝΤΙΚΟΠΑΓΙΔΑ	16000 €	8
15	ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΙΚΕ	ΣΟΔΕΣ ΚΑΙ ΑΣΠΙΡΙΝΕΣ	16000 €	5
16	PERFORMING ARTS AND ENTERTAINMENT LTD	Φρίντριχ Σίλλερ ΜΑΡΙΑ ΣΤΟΥΑΡΤ	16000 €	8
17	Alhambra art theatre productions Ανώνυμη Εταιρεία	Ο Κλέαρχος, η Μαρίνα και ο κοντός	16000 €	8
18	Καλλιτεχνικές Επιχειρήσεις Ε. Αντωνιάδης κ' Σία ΟΕ	Γυναικείες ιστορίες	16000 €	7
19	ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ ΕΕ	Αυτοί που περπατούν στα σύννεφα	16000 €	5
20	OLYMPIA CULTURE ΙΚΕ	ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ "IL POSTINO-Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥΔΑ"	16000 €	7
21	ΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΙΚΕ	ΔΙΑΛΕΞΕ	16000 €	8
22	ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΠΑΠΑΣ ΜΟΝ.ΙΚΕ	ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΜΑΙΝΟΜΕΝΟΣ	16000 €	5
23	ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΕΦΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ	16000 €	6
24	5Η ΕΠΟΧΗ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΑΚΥΜΑΝΤΟΙ	16000 €	6
25	ΙΑΚΩΒΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ ΙΚΕ	Η ΜΑΡΙΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΛΛΑΣ - ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑ	16000 €	8
	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ:		352.000€	

Με μια ακόμα έκτακτη ενίσχυση 10.350.000 ευρώ, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στηρίζει τους εποπτευόμενους πολιτιστικούς οργανισμούς της Αθήνας, έπειτα από εισήγηση της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνας Μενδώνη και με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών Θεόδωρου Σκυλακάκη. «Στις δυσχερείς συνθήκες που έχει προκαλέσει η πανδημία», δήλωσε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνα Μενδώνη, «οφείλουμε να στηρίξουμε συνολικά τον Πολιτισμό. Η έκτακτη ενίσχυση των μεγαλύτερων πολιτιστικών οργανισμών, εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά τους, την παραγωγή υψηλής ποιότητας έργου και τη διασφάλιση θέσεων εργασίας καλλιτεχνών, τεχνικών, διοικητικού προσωπικού αλλά και των προμηθευτών τους»

Αναλυτικά τα ποσά έκτακτης ενίσχυσης ανά φορέα έχουν ως εξής:

Πίνακας 3 Τα ποσά έκτακτης ενίσχυσης ανά φορέα.⁶

ΦΟΡΕΑΣ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΟΣΟ
ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ	3.000.000€
ΕΘΝΙΚΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ	2.300.000€
ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ	3.600.000€
Ε.Τ.Ο.Σ-ΚΟΑ	400.000€
ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ	350.000€
Ε.Μ.Σ.Τ	500.000€
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ	200.000€
ΣΥΝΟΛΟ	10.350.000€

⁶ Για τα παραπάνω δεδομένα στην ενότητα 2.2 η κύρια πηγή ήταν από την επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3584>

2.3 Οι ευρωπαϊκές Πολιτικές στον Πολιτιστικό Τομέα μετά την Πανδημία

Ενώ έχουμε αρχίσει να συνηθίζουμε στην καθημερινότητα μας με τον COVID-19, υπάρχει μια συμφωνία ανάμεσα στους πολιτικούς υπεύθυνους και στους επαγγελματίες του πολιτισμού ότι η απλή επιστροφή στο status quo δεν είναι δυνατή, ούτε καν επιθυμητή, αρχίζοντας μια πεποίθηση ότι αυτά που χρειάζονται διόρθωση και βελτίωση στον τρόπο λειτουργίας του πολιτιστικού τομέα είναι εξαιρετικά πολλά. Η διαδικτυακή κατανάλωση πολιτισμού προσέφερε την αναγκαία συμμετοχή και απόσπαση από τη μονοτονία του lockdown, γεγονός που φαίνεται να τονίζει την σημασία του πολιτισμού για την νημεμία. Το 2020 ήταν επίσης ένα έτος κατά το οποίο ο τομέας βρέθηκε υπόλογος με αφορμή κρίσιμα πολιτικά ζητήματα, όπως το Black Lives Matter, η κλιματική κρίση και άλλα πολλά. Τα έσοδα και τα εισοδήματα εξαντλήθηκαν καθώς σταμάτησαν οι ζωντανές πολιτιστικές δραστηριότητες. Οι χρηματοδότες στράφηκαν περισσότερο σε ζητήματα με κοινωνικό ενδιαφέρον, ενόψει του πλήθους των αιτημάτων για πόρους. Η COVID-19 φάνηκε να αποκαλύπτει μια ανάγκη για τη δημιουργία νέας δυναμικής εντός του τομέα και την προσαρμογή του ώστε να ακολουθήσει τη σημερινή κοινωνία παράγοντας τις αξίες εκείνες που θεωρούνται σημαντικές. Έχουμε ήδη αντιληφθεί τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας.

Η μελέτη της Ernst & Young (2021) αναφέρετε σε μια πτώση 31% στα έσοδα, που αντιστοιχούν σε 199 δισεκατομμύρια ευρώ, για τις ΠΔΒ της ΕΕ το 2020 σε σχέση με το 2019. Η μείωση αυτή είναι, παρόλα αυτά, άνισα κατανομημένη μεταξύ των επιμέρους τομέων, με τις παραστατικές τέχνες και τη μουσική να είναι αυτές που έχουν πονέσει περισσότερο (-90% και -73%, αντίστοιχα) και το ραδιόφωνο σε μικρότερο βαθμό (-20%).

Η βιομηχανία βιντεοπαιχνιδιών ανέφερε κέρδη 9% (Ernst & Young, 2021). Η μελέτη της Συμβουλευτικής IDEA για το Ευρωκοινοβούλιο παρέχει μια ενδιαφέρουσα ανάλυση ανά επιμέρους τομέα (IDEA Consult κ.ά., 2021: 41-54). Επίσης, ορισμένες μελέτες, όπως αυτή που δημοσιεύτηκε από το ΔΝΤ (Tahsin Saadi Sedik & Rui Xu, 2020), αναφέρουν ότι η συνολική οικονομική ανάκαμψη πιθανολογείται να είναι πιο αργή από την αναμενόμενη, με πολύ μεγάλες επιπτώσεις για τον πολιτιστικό τομέα. Στην Ευρώπη έχουν υπάρξει αρκετά προγράμματα στήριξης, τόσο ανά κράτος-μέλος όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Μια αρκετά ενημερωμένη πηγή καταγραφής των πρώτων είναι το Compendium of Cultural Policies and Trends. Η ΕΕ έχει αυξήσει τη στήριξη μέσα από ποίκιλα χρηματοδοτικά εργαλεία. Είναι δύσκολο να υπολογιστεί η συνολική στήριξη για τον πολιτισμό μέσω της χρηματοδότησης της ΕΕ, επειδή προέρχεται από ένα ευρύ φάσμα πηγών (π.χ. Erasmus+, Horizon Europe και

μα σειρά άλλων πλαισίων που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν σε ευκαιρίες στους πολιτιστικούς οργανισμούς, όπως το Νέο Ευρωπαϊκό Μπάουχαους, η Ψηφιακή Ευρώπη, διάφορα προγράμματα καινοτομίας και σε μελλοντικό ορίζοντα, ο μηχανισμός ανάκαμψης και ανθεκτικότητας).

Ένα σημαντικό πρόγραμμα η Δημιουργική Ευρώπη (Creative Europe) είναι εξειδικευμένο για τον τομέα και έχει προϋπολογισμό 2,4 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Για να έχουμε μια ιδέα αυτού του ποσού, το συνολικό ομοσπονδιακό πακέτο βοήθειας για την πανδημία που διατέθηκε από την Γερμανία μέχρι σήμερα για τον πολιτιστικό τομέα ανερχόταν τον Μάιο του 2021 σε 2 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ το αντίστοιχο της γαλλικής κυβέρνησης εκτιμάται σε 5 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτές οι ανεπάρκειες επισημαίνονται, για παράδειγμα, στο ψήφισμα της 17ης Σεπτεμβρίου 2020 του Ευρωκοινοβουλίου σχετικά με την πολιτιστική ανάκαμψη της Ευρώπης, το οποίο υιοθετεί ένα ολοκληρωμένο σκεπτικό για αυξανόμενη στήριξη στον πολιτισμό, που συζητιέται επίσης σε διάφορους οργανισμούς του τομέα, για παράδειγμα στο Cultural Deal for Europe . Εκθέσεις και συστάσεις πολιτικής αναφέρουν την ανάγκη για βαθιά κατανόηση των συνθηκών του τομέα προκειμένου να προσαρμοστεί η υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ και να δημιουργηθούν νέες που να ανταποκρίνονται στα πρωταρχικά ζητήματα όπως είναι το δίκαιο εισόδημα, η καταβολή δικαιωμάτων, τα ρυθμιστικά πλαίσια, η πρόσβαση στην πληροφορία και την εκπαίδευση. Σε αυτά θα έβαζα επίσης τη σημασία της δομικής εξάλειψης των διακρίσεων κάθε είδους εντός της ιεραρχίας του τομέα και την προστασία της καλλιτεχνικής ελευθερίας, που αμφότερες εμπίπτουν στο πεδίο της εθνικής νομοθεσίας. Θα έχει ενδιαφέρον να δούμε ποιες δυναμικές θα ανακύψουν από την Κοινωνική Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ που πραγματοποιείται στο Πόρτο τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές (Μάιος 2021), καθώς τα κράτη-μέλη αντιδρούν στην επιθυμία της Κομισιόν να ρυθμίσει πιο δυναμικά αυτούς τους τομείς. Υπάρχει μια σχεδόν ομόφωνη αποδοχή της ευρύτερης συμβολής της πολιτιστικής εργασίας στην οικονομία και την κοινωνία.

Αν πραγματικά ισχύει ότι οι Πολιτιστικοί Δημιουργική Βιομηχανία είναι ένας από τους πιο δυνατούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας, με πολλαπλά άμεσα και έμμεσα κέρδη για την κοινωνία συνολικά και με λειτουργία "δοκιμαστικού" εργαστηρίου σε σχέση με την τεχνολογική και κοινωνική πρωτοπορία, τότε είναι πολύ σημαντικό το ζήτημα να στηρίζεται σε, κατά πολύ μεγάλο βαθμό, μη βιώσιμες εργασιακές σχέσεις και συνθήκες. Εκτός αυτού, πάντως, θα ήθελα να επισημάνω ότι η περίπτωση των ΠΔΒ δημιουργεί τεράστια ερωτήματα, με επιπτώσεις για την ΕΕ συνολικά, ακόμα και σε ό,τι αφορά την αντίληψή μας για την εργασία. Μια σειρά ερωτημάτων θα μπορούσε να επικεντρωθεί στην κινητικότητα των

εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα, μια διάσταση που έχει διεθνώς αναγνωριστεί ως ουσιαστική, όχι μόνο για τη ευκολία των δημιουργικών διαδικασιών, αλλά και για την ενίσχυση της αίσθησης ενός κοινού ευρωπαϊκού πολιτιστικού χώρου. Η περίπτωση των ΠΔΒ, τότε, συνδυάζοντας τη στήριξη της κινητικότητας και την αναγκαία ανάπτυξη των εργασιακών συνθηκών, θα έμοιαζε με δοκιμαστικό πεδίο για μια πιο στοχευμένη εναρμόνιση των νομοθεσιών στα κράτη-μέλη. Πρόκειται για μια ανάγκη που αναγνωρίστηκε στο ψήφισμα της 17ης Σεπτεμβρίου 2020 του Ευρωκοινοβουλίου για την πολιτιστική ανάκαμψη της Ευρώπης και έχει υιοθετηθεί από τον ίδιο τον τομέα. Τέλος, η περίπτωση των ΠΔΒ στη διάρκεια της πανδημίας θα μπορούσε να προσφέρει μια ευκαιρία επανεξέτασης της σχέσης μεταξύ αξίας, απασχόλησης και αμοιβής με μεθόδους που να είναι σημαντικοί όχι μόνο για τον τομέα, αλλά συνολικά για την κοινωνία (Carras, C. & Van Parijs).

2.4 Ο Πολιτισμός και η Οικονομική Καταστροφή από την Πανδημία

Ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας στην Ευρώπη έχει υποστεί το μεγαλύτερο πλήγμα από την πανδημία της COVID-19. Σε αυτό αναφέρεται μια νέα έρευνα, η οποία αναζητά μεγάλες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις ώστε να αποφευχθούν οι μακροπρόθεσμες ζημιές.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας που συνέταξαν ευρωπαϊκοί οργανισμοί δημιουργών και συγγραφέων η πτωτική πορεία στο συγκεκριμένο τομέα, στον οποίο συμπεριλαμβάνονται η τηλεόραση, ο κινηματογράφος, το ραδιόφωνο, η μουσική, οι εκδόσεις και τα βιντεοπαιχνίδια, τα έσοδα για το 2020 έπεσαν κατά 31,2% σε σύγκριση με αυτά του 2019. Δηλαδή περισσότερο σε σχέση με όσο έπεσε στον τουρισμό (27%). «Ο πολιτισμός έχει γίνει σπάνιος πόρος στην Ευρώπη σήμερα και είμαστε σε χειρότερη κατάσταση λόγω αυτού. Μαθαίνουμε με τον δύσκολο τρόπο την πραγματική και ουσιαστική αξία της τέχνης στην κοινωνία μας» δήλωσε ο Γάλλος πρωτοπόρος της ηλεκτρονικής μουσικής Jean-Michel Jarre, ο οποίος θα παραδώσει αντίγραφο της έρευνας του στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Πριν την πανδημία του COVID-19, ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας ήταν μια μεγάλη και ραγδαία αναπτυσσόμενη βιομηχανία της Ευρώπης, παρέχοντας θέσεις εργασίας σε 7,6 εκατομμύρια ανθρώπους, ενώ ο ετήσιος κύκλος εργασιών των 643 δισεκατομμυρίων ευρώ είχε αυξηθεί κατά 2,6% το 2020 σε σχέση με το 2019 και εκπροσωπεί το 4,4% του ΑΕΠ της ΕΕ. Αυτό που έχουμε δει από τότε, ωστόσο, είναι οι δραματικές συνέπειες του κλεισίματος (lockdown) κυριολεκτικά χιλιάδων χώρων.

Ο πολιτισμός ήταν ο πρώτος τομέας που ανέστειλε τις περισσότερες δραστηριότητές του και ήταν ο τελευταίος που επαναλειτούργησε χωρίς περιορισμούς. Σύμφωνα πάντα με την έρευνα, η πανδημία πλήγωσε ιδιαίτερα τις παραστατικές τέχνες και τη βιομηχανία της μουσικής, με την πτώση των εσόδων να υπολογίζεται σε 90% και 76% αντίστοιχα. Μεγάλες πτώσεις φάνηκαν και στις εικαστικές τέχνες, τη λογοτεχνία, τον τύπο και τον κινηματογράφο, ενώ μόνο ο κλάδος των βιντεοπαιχνιδιών μπόρεσε να ανταπεξέλθει, σημειώνοντας άνοδο 9% και αυτό οφείλεται στα κλεισίματα(lockdowns). Ο αναλυτής της έρευνας ο Lhermitte εξηγεί πως το άμεσο lockdown στις τέχνες ήταν ιδιαίτερα οδυνηρό και παρά τις προσπάθειες, οι όποιες προσπάθειες θα πέσουν στο κενό εάν δε συμβεί κάτι για να αντισταθμίσει τις απώλειες από τις δια ζώσης εκδηλώσεις. Στην συνέχεια αυτό που πρότεινε ο ερευνητής, είναι η δημιουργία ενός «νομικού πλαισίου» και να δημιουργηθούν σοβαρές δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις. «Η κρίσιμη περίοδος που βιώσαμε απαιτούσε πραγματικά

μέτρα άνευ προηγουμένου. Ο δημιουργικός τομέας της Ευρώπης δεν έχει ζήσει ποτέ ξανά μια τέτοια οικονομική καταστροφή στο παρελθόν και οι βαθιές συνέπειές της θα γίνουν αισθητές κατά τα επόμενα χρόνια» και καταλήγει η έρευνα.

Κεφάλαιο 3: Οι Κλάδοι του Πολιτισμού στα Χρόνια της Πανδημίας

3.1 Η Οικονομική Συμβολή των Μουσείων στο Διεθνή Χώρο

Την δεκαετία του 1970 υπήρξε η μεγάλη ανάπτυξη των μουσείων που παρότι άλλαξε τον ρόλο των μουσείων, άρχισαν να δημιουργούνται και να κατασκευάζονται πολλά καινούργια μουσεία συμβάλλοντας σε πολύ μεγάλο βαθμό και στην οικονομική ανάπτυξη τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα πάντα με επίσημα στοιχεία της Unesco αναφέρονται χαρακτηριστικά ότι από το 1975 ο αριθμός των μουσείων έχει διαμορφωθεί και εξελιχθεί ταχύτατα αφού από 22000 χιλιάδες μουσεία, σήμερα αναγράφονται 55000 χιλιάδες μουσεία. Όπως αναφέρει στο έργο του ο Kotler et al (1999) αυτή η μαζική δημιουργία των μουσείων ανακαλύφθηκε από την βαθύτατη ανάγκη κάθε πόλης να αναπτύξει το προφίλ της και να γίνει πιο ανταγωνιστική στην αγορά σε σύγκριση με άλλες πόλεις. Άρα λοιπόν, τα μουσεία λειτουργούν ως κέντρο της προσοχής και αρκετά συχνά τα συνδέουν με την εικόνα μιας πόλης(Δέφνερ και Μακρυγιώργου,2015)⁷.

Παρατηρώντας στην διεθνή βιβλιογραφία όσον αφορά το θέμα των μουσείων αλλά και την συμβολή τους στην οικονομία γίνεται εύκολα αντιληπτό το πόσο πολύ μπορούν να στηρίξουν ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομίας μιας χώρας. Στην συνέχεια θα παρουσιάσω μερικά παραδείγματα που αποδικνύουν ότι προανέφερα παραπάνω. Αρχίζοντας από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής θα παρατηρήσουμε ότι στο χώρο των μουσείων απασχολείται ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ανθρώπων, όπου οι εργαζόμενοι φτάνουν σε σύνολο τους 400.000 χιλιάδες. Εδώ φαίνεται πως η συμβολή των μουσείων στην εθνική οικονομία των ΗΠΑ φτάνει τα 21δισ ανά έτος(American Alliance of Museums,2015).Επίσης προκαλεί έντονο ενδιαφέρον πως στις ΗΠΑ ένας τουρίστας που επισκέπτεται την χώρα για πολιτιστικούς λόγους δαπανεί περισσότερα χρήματα σε σύγκριση με έναν απλό τουρίστα.

Επισημαίνοντας ότι τα μουσεία συμβάλουν και στην αύξηση του τουρισμού για μια χώρα(Emerson, 2006, American Alliance of Museums, 2015)⁸. Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό του Abu Dhabi όπου μετά από την διακρατική συμφωνία της Γαλλίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων έγινε η εξαγορά του brand name του μουσείου του Λούβρο, ώστε να γίνει ένα ανάλογο μουσείο και στο Abu Dhabi. Το ποσό για την εξαγορά του brand

⁷ Δέφνερ Α., Μακρυγιώργου Σ.(2015) «Η σημασία του πολιτισμού στο branding και marketing ενός τόπου: Τα μουσεία σαν βασικό εργαλείο αυτών για την Ελλάδα του σήμερα» στο www.academy.edu

⁸ American Alliance of Museums, (2015), « Shutdown Prevention and Economic Impact», at www.aam-us.org

name κόστισε περίπου 1δισ ευρώ. Σημαντικό είναι πως με αυτή την κίνηση το Abu Dhabi έχει γίνει πλέον ένας τουριστικός πόλος έλξης για εκατομμύρια επισκέπτες πολιτιστικού ενδιαφέροντος ενισχύοντας κατά πολύ την ανάπτυξη αλλά και την οικονομία της περιοχής (Renimel, 2006). Άρα συμπέρασμα είναι ότι μια επένδυση στον κλάδο του πολιτισμού μπορεί να αποδειχτεί αρκετά κερδοφόρα. Έπειτα θα αναφέρω ένα άλλο παράδειγμα οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρώπη σχετιζόμενο με τα μουσεία είναι το Guggenheim Museum στο Μπιλμπάο της Ισπανίας. Αποτελεί ένα αυτούσιο δείγμα οικονομικής περιφερειακής ανάπτυξης, αφού μια βιομηχανική περιοχή όπως είναι το Μπιλμπάο κατάφερε να μετατραπεί με την λειτουργία του μουσείου σε ένα παγκόσμιο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι επισκέπτες του ξεπερνούν το 1.000.000 εκατομμύριο κάθε χρόνο, ενώ η παρουσία του στην ευρύτερη περιοχή έχει συμβάλει στην ανάδειξη νέων θέσεων εργασίας, την δημιουργία καταστημάτων, την αύξηση των τιμών στο real estate καθώς και στη δημιουργία ενός μεγάλου και ισχυρού brand name λειτουργώντας ως σημείο αναφοράς για νέους επισκέπτες στη περιοχή (Plaza and Haarich, 2015).

Στην συνέχεια θα αναφέρω και ένα παράδειγμα οικονομικής ενίσχυσης στην Ελλάδα σε σχέση με τα μουσεία και δεν είναι άλλο από το μουσείο της Ακρόπολης. Το μουσείο της Ακρόπολης άνοιξε τις πύλες του για πρώτη φορά τον Ιούνιο του 2009. Ο αριθμός των επισκεπτών του αγγίζει το 1.000.000 εκατομμύριο ετησίως, ενώ το έτος 2015 ο αριθμός των επισκεπτών ξεπέρασε το 1 εκατομμύριο. Τα έσοδα του μόνο από τα εισιτήρια μέχρι τον μήνα Ιούλιο έφτασαν τα 2.368.339 € (ΕΛΣΤΑΤ, 2015)⁹. Κατόπιν χαρακτηριστικό είναι πως παρά την οικονομική κρίση που ξέσπασε στην χώρα έχει καταφέρει να αυξήσει τον αριθμό των επισκεπτών του, και αυτό οφείλεται σε ένα βαθμό στην στρατηγική μάρκετινγκ του μουσείου αλλά και στα εκθέματα τα οποία παρουσιάζει (Ασπρίδης, Γ, 2014).

⁹ Ελληνική Στατιστική Αρχή, «Επισκέπτες και εισπράξεις μουσείων/αρχαιολογικών χώρων» στο <http://www.statistics.gr/statistics/-/publication/SCI21/2000-M01>

3.2 Τα Μουσεία Συμβάλλοντας στην Τουριστική Ανάπτυξη

Τα μουσεία και ο πολιτισμός επιδρούν θετικά και ευεργετικά στην οικονομία μιας χώρας έχοντας ενεργό ρόλο και στην ανάπτυξη του τουρισμού. Ο πολιτιστικός τουρισμός όπως ορίζεται από το ICOMOS(2003) έχει ως βασικό γνώρισμα την επίσκεψη τουριστών σε αρχαιολογικούς χώρους , μουσεία και άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς. Έτσι το μουσείο συντελεί ως μοχλός για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, συμβάλλοντας στην αύξηση των επισκεπτών μια περιοχής, καθώς απευθύνεται σε ένα νέο αγοραστικό κοινό (Boukas, 2013). Παραθέτοντας όλα τα παραπάνω θέλω να καταλήξω στο ότι έκτος από το ψυχολογικό αλλά και στο κοινωνικό αντίκτυπο που είχε να κάνει με το αναγκαστικό κλείσιμο των περισσότερων μουσείων ανά τον κόσμο λόγω της εξάπλωσης της COVID-19, τεράστιο πλήγμα δέχτηκαν λοιπόν τα μουσεία στα έσοδα τους αλλά επλήγησαν ανεπανόρθωτα και οι τοπικές κοινωνίες που κέρδιζαν πολλά χρήματα λόγω των επισκεπτών τους και σε συνάρτηση πάντα με το μεγάλο πλήθος των εργαζομένων τους που έμειναν χωρίς δουλειά. Εν κατακλείδι συμβάλλουν στην οικονομία της χώρας μέσω της συμβολής τους στο ΑΕΠ. Άρα, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι στο ρόλο των μουσείων έχει προστεθεί σήμερα πέρα από την πολιτιστική τους αξία και συνεισφορά και η οικονομική τους διάσταση.

3.3 Το Θέατρο σε Περιόδους Ευημερίας και Κρίσης

Το θέατρο δεν είναι μόνο ένας σημαντικός παράγοντας της ψυχαγωγίας των ανθρώπων. Το ποιοτικό θέατρο μέσω των ανθρώπων του, των καλλιτεχνών, παράγει δημιουργίες υψηλής αισθητικής και πολιτιστικής ποιότητας (παραστάσεις), οι οποίες επισημάνουν την εκάστοτε χρονική περίοδο και επηρεάζουν την ίδια την κοινωνία. Η τέχνη του θεάτρου προωθεί τον πολιτισμό, διατηρεί αναλύοτη την πολιτισμική κληρονομιά και μέσω αυτής μπορεί να αντιμετωπιστεί η σύγχρονη πραγματικότητα. Έτσι μπορεί να μαθευτεί η ιστορία βοηθώντας στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης των πολιτών. Επομένως μπορεί να υπάρξει μία πιο αποτελεσματική αντίδραση αλλά και αντίσταση στις εκάστοτε μεθοδεύσεις, προερχόμενες από πολιτικές και διάφορες ομάδες εξουσίας, όπως είναι για παράδειγμα πολιτικά κόμματα και οργανώσεις, οι οποίες στρέφονται πολλές φορές κατά των δικαιωμάτων των ανθρώπων και την καταπάτηση των ελευθεριών, αλλά και της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου.

Σημαντικό ρόλο στον χώρο της τέχνης του θεάτρου είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για διάφορα κοινωνικά προβλήματα, παραθέτονται συχνά αξιόπιστες λύσεις, καταγγέλλεται η εξουσία, η οποία ενεργεί πολλές φορές σε βάρος των λαών παραβιάζοντας αρκετές φορές ανθρώπινα δικαιώματα όπως είναι για παράδειγμα η ειρήνη, η δημοκρατία και η ελευθερία (Πεφάνης, 1999, 313). Αναμφίβολα η οικονομία και ο πολιτισμός είναι δυο αλληλένδετοι όροι και έχουν ως κύριους άξονες την εξέλιξη της κάθε κοινωνίας, τόσο σε υλικό όσο και πνευματικό επίπεδο. Με αποτέλεσμα οι δύο αυτές έννοιες να αναπτύσσονται παράλληλα. Άλλωστε τόσο η παιδεία όσο και ο πολιτισμός με τις τέχνες του δημιουργούνται σε περιόδους ελευθερίας, ειρήνης, ευημερίας και ανεξαρτησίας. «Η έννοια της ανάπτυξης θα πρέπει να συμφωνεί με την οικονομική και την πολιτισμική ανάπτυξη, ενώ ορισμένες φορές η πολιτισμική ανάπτυξη πρέπει να προπορευθεί ως απαραίτητη προϋπόθεση για τις άλλες δύο. Η σχέση μεταξύ του πολιτισμού και της οικονομίας είναι αναμφισβήτητη και αμετάκλητη» (Κόνσολα, 2006, 49).

Το θέατρο και οι παραστάσεις του είναι πολιτιστικά αγαθά, τα οποία προσφέρουν στην ανάπτυξη του πολιτισμού, αλλά και της οικονομίας. Το κάθε θέατρο ως πολιτισμική μονάδα παράγει, δημιουργεί, διαχειρίζεται και προωθεί πολιτιστικά αγαθά. Άρα, λοιπόν, είναι εμφανές ότι επηρεάζεται από τις οικονομικές συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς, καθώς και από τις αλλαγές οι οποίες δημιουργούνται στις εκάστοτε κοινωνίες, που σχετίζονται με την πληροφορία αλλά και την γνώση (Γκαντζιάς & Κορρές, 2011, 23). Στην Ελλάδα αλλά και

στην Ευρώπη ο τομέας του πολιτισμού αντιμετωπίζεται ως ένα μέρος των δημοσίων επενδύσεων και δαπανών της οικονομίας. Από τη δεκαετία του 1990 και μετά, ο πολιτισμός φαίνεται ότι συνεισφέρει τόσο στο χαρακτήρα όσο και στην οικονομία μιας κοινωνίας (Ψαρρού, 2010, 1· Roodhouse, 2006, 18). Επομένως, ο οικονομικός παράγοντας είναι βασικής σημασίας για τη λειτουργία του πολιτιστικού δρώμενου, του θεάτρου. Εξάλλου οι μακροχρόνιες επενδύσεις τόσο στην εκπαίδευση όσο και στην κουλτούρα αλλά και στην έρευνα συνιστούν σημαντικές επενδύσεις για την οικονομία και αναμφισβήτητα συντελούν τμήμα του γενικού αναπτυξιακού σχεδιασμού μιας χώρας (Κόνσολα, 2006, 49). Σύμφωνα με τους Γκατζιά και Κορρέ έως το 2007 η αγορά των τεχνών είχε μία σταθερή και ανοδική πορεία. Όμως, από το 2009 και έπειτα επηρεάστηκε αρνητικά η πορεία αυτή, λόγω της οικονομικής κρίσης και πιο συγκεκριμένα λόγω του γεγονότος ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ξεκίνησαν να μειώνουν και να απαγορεύουν τις χρηματοδοτήσεις, λόγω της τεράστιας έλλειψης της οικονομικής ρευστότητας που προήλθε. Κατόπιν η κρίση επηρέασε όλη την αγορά των πολιτισμικών αγαθών καθώς και του θεάτρου με αποτέλεσμα αυτό να συμβάλει αρνητικά στην ανάπτυξη και την ανάπτυξη των τεχνών λόγω φυσικά της έλλειψης οικονομικής ρευστότητας, αλλά και των δυσμενών οικονομικών συνθηκών, οι οποίες συνεχίζονται και επικρατούν στην παγκόσμια αγορά και ειδικότερα στην Ελλάδα (Γκατζιάς & Κορρές, 2011, 8). Γίνεται φανερό λοιπόν, πως αργότερα και η πανδημία Covid-19 έφερε το θέατρο αντιμέτωπο με μία ακόμα δύσκολη κρίση.

Καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής του το θέατρο έχει βιώσει μεγάλες και δύσκολες κρίσεις από τις οποίες κατάφερε όμως να επιβιώσει (Πατσαλίδης, 2020). Έτσι λοιπόν, σε περιόδους κρίσης, όπως σε αυτή της πανδημίας, το θέατρο και κάθε μορφή τέχνης έχει ανάγκη κυρίως την επιβίωσή της και αφετέρου την έκφραση. Έτσι, με το αιφνίδιο κλείσιμο των θεάτρων και τις επ' αορίστου αναβολές όλων των θεατρικών εκδηλώσεων τον Μάρτιο του 2020, οι άνθρωποι του χώρου έψαξαν τρόπους, ώστε να συνεχίσει να υπάρχει μια επικοινωνία μεταξύ του κοινού, των καλλιτεχνών και του έργου τους. Να προσφέρουν μια πνευματική ανάταση στους πολίτες σε αυτήν την δύσκολη περίοδο, επίσης οι καλλιτέχνες και οι οργανισμοί «να διατηρήσουν το όνομά τους σε μια εποχή φυσικής απουσίας» (Ιωαννίδης, 2020). Ουσιαστικά, εστίασαν στο διαδίκτυο προβάλλοντας θεατρικές παραστάσεις παλαιότερων χρόνων σε διάφορες πλατφόρμες, στην αρχή ξεκίνησε δωρεάν με περιορισμένη διαθεσιμότητα ή σε κάποιες περιπτώσεις και μόνιμη. Οι διαδικτυακές προβολές θεατρικών παραστάσεων είχαν εμφανιστεί και παλαιότερα, αλλά ως βοηθητικό υλικό για την ανάδειξη των ζωντανών θεατρικών παραστάσεων και όχι ως καθ' εαυτή πολιτιστικό συρμό με τόσο τεράστια μαζικότητα και διάδοση (Timpralexi, 2020). Ως φυσικό επακόλουθο, στην αρχή

έγιναν αρκετές παραχωρήσεις στο οικονομικό κομμάτι, αλλά και στον τρόπο διάδοσης των θεατρικών παραστάσεων (Ιωαννίδης, 2020). Για αρχή, η ανταπόκριση του κόσμου ήταν πάρα πολύ ενθουσιώδης, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν μια συνηθισμένη μέθοδος για τα ελληνικά δεδομένα έως σήμερα. Αυτό φαίνεται και από τα νούμερα των προβολών και της αγοράς εισιτηρίων που ξεπερνούν κατά πολύ τα συνηθισμένα νούμερα μιας θεατρικής παράστασης σε φυσικούς χώρους, αφού δεν υπάρχει κάποιο όριο θεατών (Jacobson, 2020). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι μέχρι τις αρχές Ιανουαρίου του 2020 με πληροφορίες και στοιχεία που ανάρτησε από την εταιρεία Viva.gr, η οποία είχε αναλάβει την προώθηση για εβδομήντα πέντε θεατρικές παραστάσεις, είχαν εξαντληθεί πάνω από εκατό πενήντα χιλιάδες εισιτήρια.

Επί προσθέτω, σπουδαία ήταν η συμβολή των διαδικτυακών παραστάσεων για την αναμετάδοση τους σε ένα μεγαλύτερο κοινό (Ιωαννίδης, 2020), το οποίο και υπό κανονικές συνθήκες δεν θα είχε τη δυνατότητα να παρευρεθεί σε θεατρικές εκδηλώσεις, είτε για γεωγραφικούς λόγους, είτε για κοινωνικό-οικονομικούς λόγους. Κατόπιν, άξιο λόγου είναι το γεγονός που αναφέρει ο Erin Sullivan πως η διαδικτυακή μετάδοση φαίνεται να προσελκύει νεότερης ηλικίας κοινό (Jacobson, 2020), κατά πάσα πιθανότητα επειδή είναι πιο εξοικειωμένο με την τεχνολογία και τα σύγχρονα μέσα. Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή και το τελευταίο δελτίου τύπου «Κινήσεις κρατικών δημοτικών θεάτρων και ορχηστρών» του έτους 2020 φαίνεται ότι ενώ ο αριθμός των έργων, των παραστάσεων και των θεατών μέχρι το 2018 ακολουθεί ανοδική πορεία, από το 2019 έως και το 2020 ακολουθεί μία σημαντική πτωτική πορεία. Πιο αναλυτικά τα στοιχεία εμφανίζονται στους πίνακες και στα διαγράμματα που ακολουθούν:

Πίνακας 4 Κίνηση Κρατικών-Δημοτικών Θεάτρων και Ορχηστρών, 2019-2020 ανακτήθηκε από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI15/>.

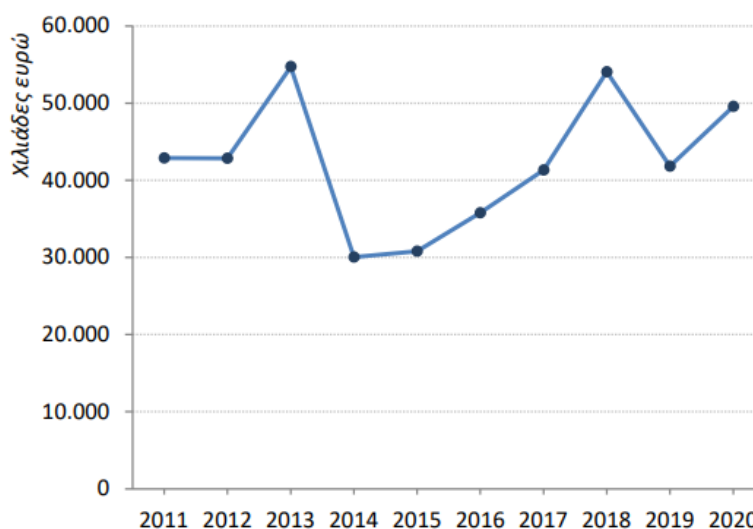
	2019	2020	Μεταβολή (%) 2020/2019
Αριθμός έργων	2.795	1.150	-58,9%
Αριθμός παραστάσεων	7.017	3.820	-45,6%
Αριθμός θεατών	2.529.723	1.146.301	-54,7%

Στην συνέχεια θα δούμε μερικά ακόμα στατιστικά στοιχεία σε σχέση με τις οικονομικές ενισχύσεις στον χώρο των θεάτρων από το 2011 έως και το 2020. Οι επιχορηγήσεις το 2011-2012 κινήθηκαν στα ίδια περίπου επίπεδα. Το 2013 παρατηρήθηκε μια μεγάλη αύξηση, ενώ το 2014 και 2015 οι οικονομικές ενισχύσεις κατεδαφίστηκαν σε μεγάλο βαθμό σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια. Το 2016 κατέγραψαν ανοδικές τάσεις, ενώ οι τάσεις αυτές αυξήθηκαν και άλλο το 2017, φτάνοντας ξανά στα επίπεδα 2011-2012. Εκτίναξη και πάλι στην οικονομική ενίσχυση το 2018 ενώ το 2019 είχαμε πτώση στα επίπεδα του 2011-2012-

2017. Το 2020 αυξήθηκαν αρκετά σε σύγκριση με το τελευταίο έτος κατά κύριο λόγο εξαιτίας της πανδημίας και του κλεισίματος στα οποία αναγκάστηκαν να προβούν.

Πίνακας-Γράφημα 5 Επιχορηγήσεις των Κρατικών-Δημοτικών Θεάτρων και Ορχηστρών 2011-202 ανακτήθηκε από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI15/>.

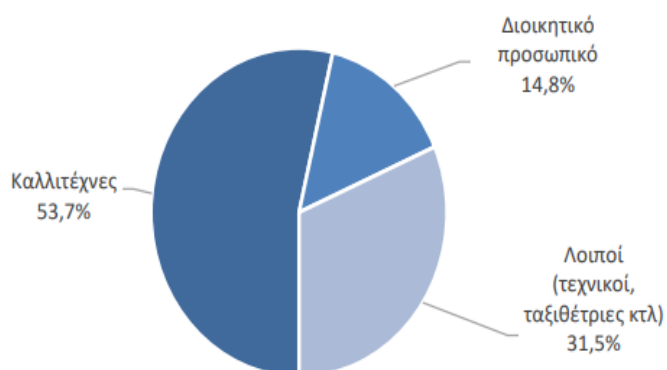
Έτος	Επιχορηγήσεις (σε ευρώ)
2011	42.859.416
2012	42.825.618
2013	54.730.305
2014	30.048.360
2015	30.801.600
2016	35.788.267
2017	41.337.129
2018	54.053.581
2019	41.798.193
2020	49.574.886

Στα παρακάτω γραφήματα θα δείξουμε τα ποσοστά των απασχολούμενων στα κρατικά και δημοτικά θέατρα και ορχήστρες το 2020.¹⁰

Πίνακας-Γράφημα 6 Απασχολούμενοι στα Κρατικά Δημοτικά Θέατρα και Ορχήστρες 2020 ανακτήθηκε από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI15/>.

Καλλιτέχνες	1.870
Διοικητικό προσωπικό	515
Λοιποί (τεχνικοί, καθαρίστριες κ.λπ.)	1.098
Σύνολο απασχολούμενων	3.483

¹⁰ <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI15/>

Τα παραπάνω δεδομένα από την ΕΛΣΤΑΤ είναι αποθαρρυντικά για το θέατρο.

Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα το θέατρο έχει υποστεί μία σοβαρή υποβάθμιση (οικονομική, ποιοτική), έστω και αν αποτελεί μία κυρίαρχη δύναμη στο χώρο του πολιτισμού. Εξάλλου, η οικονομική κρίση της Ελλάδας είχε δυσμενείς συνέπειες τόσο στο χώρο της τέχνης όσο και του πολιτισμού. Σε συνδιασμό με την πανδημία της COVID-19 που σχεδόν διέλυσε τον κλάδο. Έτσι, ενώ η Ελλάδα διανύει μία απρόβλεπτη περίοδο, το θέατρο, το οποίο όπως προαναφέρθηκε αποτελεί ένα μέσο ψυχαγωγίας αναζητά ανθρώπους, που θέλουν να αποφύγουν τη «νάρκωση» των ημερών για να αντιμετωπίσουν τη σκληρή πραγματικότητα (οικονομική κρίση, πολιτισμική κρίση, κοινωνική κρίση, πανδημική κρίση). Έτσι, είναι λογικό ότι οι άνθρωποι και οι φορείς του θεάτρου έχουν προχωρήσει δικαιολογημένα σε περικοπές δαπανών, έτσι ώστε να έχει το ταμείο του θεάτρου χρήματα, αλλά και για να καταφέρουν να προσελκύσουν περισσότερους θεατές κοντά τους.

3.4 Ο Αντίκτυπος της Πανδημίας στον Κινηματογράφο

Η πανδημία της COVID-19 υπήρξε το βαρόμετρο που επιτάχυνε ριζικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε κινηματογραφικές ταινίες και τηλεοπτικές σειρές. Στα περισσότερα μέρη του κόσμου, η τηλεόραση και στη συνέχεια η εξέλιξη της τεχνολογίας του βίντεο άφησε πίσω της κινηματογραφικά συντρίμια : στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ήδη από τη δεκαετία του 1970, πολλές κινηματογραφικές αίθουσες έκλεισαν και πολλοί τρόποι ψυχαγωγίας, έγιναν αναχρονιστικοί. Κλειστές και υπαίθριες αίθουσες, μερικές από τις οποίες ήταν ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά μοντέλα, εγκαταλείφθηκαν. Έτσι λοιπόν συνέβη και λίγο αργότερα και στον υπόλοιπο κόσμο, αν και ο κινηματογράφος άντεξε και μοιράστηκε το κοινό του με την τηλεόραση και γενικότερα με την οικιακή, ατομική ψυχαγωγία.

Στην συνέχεια όμως, η πανδημία υπήρξε αδιαμφισβήτητα ο καταλύτης που εντατικοποίησε ριζικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τις κινηματογραφικές ταινίες και τις τηλεοπτικές σειρές. Από τον Ιανουάριο του 2020, σε όλο τον κόσμο, κινηματογραφικές αίθουσες έκλεισαν, φεστιβάλ ακυρώθηκαν ή αναβλήθηκαν και οι πρώτες προβολές πολύ αναμενόμενων ταινιών αναβλήθηκαν επαόριστων. Εξαιτίας του κλεισίματος πολλών κινηματογραφικών αιθουσών, το παγκόσμιο εκδοτήριο έχει μειωθεί κατά δισεκατομμύρια δολάρια και το streaming(παρακολούθηση μέσω Η/Υ) έχει σημειώσει σημαντική αύξηση δημιουργώντας συνήθειες που φαίνεται ότι ήρθαν για να μείνουν. Πολλά γυρίσματα αναβλήθηκαν (π.χ. αρκετές κινεζικές ταινίες και ταινίες από το Χονγκ Κονγκ σταμάτησαν τα γυρίσματά τους όπως το «Blossoms» του Wong Kar-wai που είχε προγραμματιστεί να γυριστεί στη Σαγκάη) ή ακυρώθηκαν.

Η πανδημία της COVID-19 ίσως βοήθησε τις μικρές ανεξάρτητες κινηματογραφικές παραγωγές. Έτσι, για παράδειγμα, μέχρι τον Μάρτιο του 2020, η ανερχόμενη κινεζική κινηματογραφική βιομηχανία είχε απωλέσει 2 δισεκατομμύρια δολάρια: η Κίνα έκλεισε όλες τις αίθουσες που διατηρεί σε ολόκληρη την Ασία. Το Σαββατοκύριακο 13-15 Μαρτίου, στη Βόρεια Αμερική κόπηκε ο μικρότερος αριθμός εισιτηρίων από το 1998 και η άφιξη των θεατών έμεινε αρκετά χαμηλή ακόμα και μετά το άνοιγμα των κινηματογράφων στη διάρκεια του 2021. Αντίθετα, πολλές αίθουσες δεν θα ξανανοίξουν ποτέ, είτε θα φιλοξενούν διαφορετικές επιχειρήσεις και δραστηριότητες, είτε θα αφεθούν στην τύχη τους. Επί το πλείστον, παραδοσιακές αίθουσες που περίμεναν να αναδιαμορφωθούν, όπως είναι για παράδειγμα αριστουργήματα Art Deco θα χάσουν αυτή την ευκαιρία και θα εγκαταληφθούν.

Εξαιτίας της πανδημίας της COVID-19 στην Γαλλία και στην Ιρλανδία, οι κινηματογράφοι λειτουργούν ακόμα με τη μισή χωρητικότητα, αφήνοντας κενά καθίσματα για να μειώσουν την κοντινή επαφή των θεατών, και παρότι σε πολλές χώρες, όπως Ιταλία, Νότια Κορέα, Ταϊβάν, ΗΠΑ, οι κινηματογραφικές αίθουσες ήταν θεωρητικά ανοιχτές, το κοινό δεν φαινόταν να ανταποκρίνεται. Ταινίες που προσδοκούσαν τεράστια κέρδη όπως το «Captain Marvel» και το «Onward» της Pixar είχαν σχετικά χαμηλές εισπράξεις. Η Walt Disney Studios και η Universal Pictures ανακοίνωσαν ότι δεν θα δημοσιεύουν στοιχεία εισπράξεων ώσπου να τελειώσει η υγειονομική κρίση. Κατά συνέπεια, στη διάρκεια αυτών των 18 μηνών οι τελετές απονομής κινηματογραφικών βραβείων είτε πραγματοποιήθηκαν χωρίς θεατές, είτε αναβλήθηκαν με αποτέλεσμα να χαθεί η αντήχηση της διαφήμισης των ταινιών. Έτσι, η λύση που βρέθηκε ήταν φυσικά η ενίσχυση του streaming, η ενοικίαση και πώληση ταινιών online και η virtual παρακολούθηση των κινηματογραφικών φεστιβάλ από το Τορόντο μέχρι την Ντόχα. Παρά την άνοδο του εμβολιαστικού προγράμματος, η εξάπλωση της παραλλαγής Δέλτα τον Ιούλιο του 2021 ανάγκασε πολλά στούντιο να καθυστερήσουν και τις προγραμματισμένες ταινίες και να κερδίσουν την πρωμοδότηση βίντεο κατά παραγγελία (PVOD) και τις κυκλοφορίες streaming. Blockbusters όπως το «Top Gun Maverick» και το «Mission Impossible 7» μετατέθηκαν για μετά τον Φεβρουάριο του 2022.

Στις 9 Φεβρουαρίου του 2021, ανακοινώθηκε ότι το Blue Sky Studios, ένα στούντιο κινουμένων σχεδίων το οποίο είχε αποκτήσει η Disney όταν αγόρασε την 21st Century Fox, έκλεισε, ενώ οι μετοχές των κινηματογραφικών επιχειρήσεων άρχιζαν να εμφανίζουν πτώση κατά μέσον όρο 24% (μερικές υπέστησαν πτώση μέχρι και 35%). Βέβαια, το ισχυρότερο πλήγμα δέχτηκαν οι αιθουσάρχες και οι επιχειρηματίες που υπάρχουν γύρω από τις αίθουσες, όπως είναι, για παράδειγμα, οι κινηματογραφικές καντίνες. Οι ανεξάρτητες αίθουσες, όσες δεν ανήκουν δηλαδή σε μεγάλα στούντιο και εταιρείες διανομής, κινδυνεύσαν να κλείσουν για πάντα, παρότι στις ΗΠΑ τον Απρίλιο του 2021 επιτράπηκε η αύξηση της χωρητικότητας μέχρι το 75% με τη χρήση του πιστοποιητικού πλήρους εμβολιασμού ή πρόσφατου αρνητικού τεστ COVID-19. Η Decurion Corporation, μητρική εταιρεία των κινηματογράφων Arclight, του Cinerama Dome και του Pacific Theater, ανακοίνωσε ότι θα κλείσει όλες τις αίθουσές της, εξαιτίας των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας. Έπειτα από δύο μήνες, τα Pacific Theaters υπέβαλαν αίτηση για οριστική τους πτώχευση.

Το streaming έφερε ωστόσο μεγάλα έσοδα από παλιές ταινίες, όπως το «Contagion» του 2011 που έκανε ρεκόρ προβολών το 2020 και μπήκε στα κορυφαία 10 των ενοικιάσεων ταινιών στην πλατφόρμα iTunes λόγω των πολλών ομοιοτήτων που παρουσιάζει το σενάριο της με την πανδημία του Covid-19. Όσον αφορά τις συνδρομές στο Netflix απογείωθηκαν

στα 209 εκατομμύρια. Αναμένουμε να δούμε αν το κοινό θα κουραστεί να βλέπει ταινίες στο δωμάτιό του και αν θα αναζητήσει το περιβάλλον της κινηματογραφικής αίθουσας. Προς το παρόν, η κατάσταση θυμίζει τις χειρότερες μέρες της δεκαετίας του 1980, όπου η ταινία «Respect» με θέμα τη ζωή της Aretha Franklin που προσδοκούσε την ανταπόκριση μεγάλου κοινού, δεν κατάφερε να βρει διανομέα σε πολλές από τις χώρες και στο Παρίσι προβάλλεται σε δύο μικρές αίθουσες στα προάστια. Έτσι και αλλιώς, μια μεγάλη παριζιάνικη αίθουσα στην πλατεία Clichy του Παρισιού έκλεισε οριστικά, θυμίζοντας στους κατοίκους της συνοικίας το πώς στο τέλος της δεκαετίας του 1970 η ωραιότερη κινηματογραφική αίθουσα της Ευρώπης στην απέναντι γωνία της πλατείας κατεδαφίστηκε και έγινε ένα κακόγουστο κτήριο που φιλοξενεί πολυκατάστημα οικιακών ειδών.¹¹

¹¹ Αντλήθηκε από την πηγή: <https://www.athensvoice.gr/politismos/kinimatografos/727816/o-antiktypos-tis-pandimias-ston-kinimatografo/>

3.5 Κίνητρο σε Επιχειρήσεις Πολιτισμού για Δαπάνες Διαφήμισης

Σύμφωνα με την Τζένη Πάνου και το άρθρο της στις 29 Αυγούστου 2022 ¹² όπου οι διατάξεις του άρθρου 22Γ του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος δίνονται φορολογικά κίνητρα προκειμένου οι επιχειρήσεις να πραγματοποιούν δαπάνες διαφήμισης, ώστε να δυναμώσει η κατανάλωση και να ενισχυθεί το εμπόριο. Πιο τεκμηριωμένα, για τα φορολογικά έτη 2021 και 2022, οι διαφημιστικές δαπάνες των επιχειρήσεων μπορούν υπό προϋποθέσεις να εκπίπτουν φορολογικά προσαυξημένες κατά ποσοστό 60% και 30%, αντιστοίχως. Συγκεκριμένα, οι διαφημιστικές δαπάνες που εμπίπτουν στην ανωτέρω ρύθμιση αφορούν τις ακόλουθες κατηγορίες:

- α) Την δημοσίευση διαφημιστικών μηνυμάτων ή επί πληρωμή δημοσιεύσεων σε χώρους που νομίμως προορίζονται για υπαίθρια διαφήμιση.
- β) Την αγορά χρόνου ή χώρου με σκοπό τη μετάδοση ή καταχώριση μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και ψυχαγωγίας (τηλεόραση, ραδιόφωνο, κινηματογράφος, τύπος, διαδίκτυο και υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης και λοιπά ψηφιακά μέσα).

Επισημαίνεται ότι η διαφημιστική δαπάνη εκπίπτει αποκλειστικά κατά το σημείο που αφορά το κόστος διαφήμισης των ως άνω περιπτώσεων. Στις λοιπές δαπάνες διαφήμισης ή τυχόν παρεμφερές δαπάνες ή αμοιβές για υπηρεσίες που προμηθεύονται προς τις διαφημιζόμενες επιχειρήσεις δεν εμπίπτουν στις υπόψη διατάξεις. Σε περίπτωση που από τα σχετικά λογιστικά στοιχεία δεν προκύπτει ακριβώς το κόστος που αναλογεί στη διαφημιστική δαπάνη του άρθρου αυτού, ο φορολογούμενος απαιτείται να τεκμηριώσει με κάθε μέσο το ποσό της διαφημιστικής δαπάνης που εμπίπτει στη διάταξη αυτή. Κυρίως όσον αφορά τις διαφημίσεις που γίνονται μέσω του διαδικτύου, προκειμένου η αναφερόμενη δαπάνη να εκπέσει προσαυξημένη, άρα πρέπει η επιχείρηση που προβάλλει τη διαφήμιση να είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο Επιχειρήσεων Ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης. Αυτή η προϋπόθεση αναφέρεται στις επιχειρήσεις που στην τελική μεταδίδουν ή καταχωρίζουν τη διαφήμιση και όχι σε τυχόν επιχειρήσεις που εμφανίζονται ως μεσάζοντες μεταξύ του διαφημιζομένου και των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων, όπως για παράδειγμα είναι διαφημιστικές επιχειρήσεις.

Επισημαίνεται ότι σε ένα ενδεχόμενο όπου οφείλονται τέλη διαφήμισης υπέρ ΟΤΑ (2%), αυτά πρέπει να αποδίδονται εμπρόθεσμα προκειμένου ο διαφημιζόμενος να μπορεί να

¹² Το άρθρο της Τζένης Πάνου ανακτήθηκε από το <https://www.kathimerini.gr/economy/562016017/kinitro-se-epicheiriseis-gia-dapanes-diafimisis/>

επωφεληθεί από το φορολογικό κίνητρο της προσαυξημένης έκπτωσης. Συνεχίζοντας τονίζεται ότι η διαφημιστική δαπάνη των ετών 2021 και 2022 θα εκπίπτει φορολογικά προσαυξημένη εφόσον το μέγεθος της κατά έτος υπερβαίνει κατά 5% την αντίστοιχη δαπάνη του 2019. Η προσαυξημένη έκπτωση επί των υπόψη δαπανών ελέγχεται εκτός λογιστικών υπολογισμών με την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος στα έτη πραγματοποίησης των εν λόγω δαπανών. Σε περίπτωση που προκύψουν ζημίες μετά την αφαίρεση των ως άνω ποσοστών, αυτές μετακινούνται για να συμψηφισθούν με τα επιχειρηματικά κέρδη διαδοχικά στα επόμενα 5 φορολογικά έτη. Οι εν λόγω διατάξεις έχουν εφαρμογή για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς και για τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες που πραγματοποιούν τις πιο πάνω δαπάνες, ανεξάρτητα από τον τρόπο τήρησης των βιβλίων τους (απλογραφικά ή διπλογραφικά). Με τις διατάξεις του άρθρου 22Δ του ΚΦΕ ορίζεται ότι οι δαπάνες των διαφημιζομένων για την καταχώριση ή μετάδοση διαφημιστικών μηνυμάτων ή ανάληψη χορηγίας μετάδοσης εκπομπής ή διάθεση χώρου σε έντυπο ή ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού χρόνου για τη μετάδοση διαφημιστικών μηνυμάτων εκπίπτουν μόνο εάν οι σχετικές πράξεις γίνονται κατά τις προβλέψεις του άρθρου 12 του ν. 2328/1995. Κύρια προϋπόθεση είναι η διαφήμιση να πραγματοποιείται με προηγούμενη έγγραφη εντολή του διαφημιζομένου ή του εξουσιοδοτημένου από αυτόν διαφημιστή προς το Μέσο. Για το τέλος, να αναφέρουμε ότι δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα τα χρηματικά ποσά ή άλλα ανταλλάγματα που τυχόν καταβλήθηκαν άμεσα ή έμμεσα για μη εξουσιοδοτημένη πώληση διαφημιστικού τηλεοπτικού χρόνου.

3.6 Ο κορονοϊός Αλλάζει τον Χάρτη των ΜΜΕ

Έτοιμα με την πρόκληση να δημιουργήσουν την κρίση σε ευκαιρία, προκειμένου να ξανακερδίσουν το κοινό που έχουν χάσει τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την αναδιάρθρωση του τοπίου, την οποία επέφερε η κυριαρχία του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, βρίσκονται τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα. Έτσι λοιπόν προκύπτει από έρευνα της κοινής γνώμης, που διενήργησε σε δείγμα 1.300 ατόμων το Εργαστήριο Διεθνούς και Ειρηνευτικής Δημοσιογραφίας (IPJ Lab) του Τμήματος Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και παρουσιάζει το Αθηναϊκό και Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, ότι οι πολίτες στράφηκαν στα παραδοσιακά ΜΜΕ, για να ενημερωθούν σχετικά με τις εξελίξεις που αφορούν την πανδημία του SARS-CoV-2. Ψάξαν εξειδικευμένη ενημέρωση, αν και διατηρούσαν μεγάλες επιφυλάξεις για την αξιοπιστία αυτής. Το πιο χαρακτηριστικό ίσως παράδειγμα για την αποφασιστική τομή, στην οποία βρίσκονται τα ΜΜΕ αποτελεί η τηλεόραση: Μεγάλος αριθμός πολιτών την επέλεξαν ως μέσο ενημέρωσης για τον κορονοϊό, η ποιότητα της κάλυψης των γεγονότων που έχουν σχέση με την πανδημία κρίνεται καλή έως πολύ καλή από την πλειοψηφία, παρόλα αυτά η μεγαλύτερη πλειοψηφία θεωρεί πως τα τηλεοπτικά μέσα δραματοποιούν την κατάσταση.¹³

Εικόνα 1: ανακτήθηκε από <https://www.amna.gr/macedonia/article/446751/>

¹³ Ανακτήθηκε από <https://www.amna.gr/macedonia/article/446751/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με την παραπάνω βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και συμπερασματικά καταλήγουμε ότι ο πολιτισμός είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας. Η πανδημία τον επηρέασε σε μεγάλο βαθμό. Οι κοινωνικές αλλά και η μεγάλη οικονομική καταστροφή που σχεδόν εξαφάνισαν τον κλάδο του πολιτισμού. Παρά τις γενναίες προσπάθειες τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των κρατών μελών σε ατομικό επίπεδο να βοηθήσουν τους εν λόγω κλάδους, κυρίως με οικονομική στήριξη μέσω επιχορηγήσεων δεν ήταν αρκετές για να αποτρέψουν το μοιραίο. Τα μουσεία που είναι ένας μεγάλος φάρος πολιτισμού αλλά και γνώσης δεν μπόρεσε να αποτραπεί το καθολικό κλεισμό τους σε αυτά τα δύσκολα χρόνια. Τα θέατρα αναγκάστηκαν να κλείσουν και ως επακόλουθο ήταν να απολυθούν δεκάδες χιλιάδες εργαζόμενοι αλλά και ο κοινωνικός αντίκτυπος ήταν πολύ κοστοβόρος στην ιδιοσυγκρασία του κόσμου. Πολλές από τις επιχειρήσεις και τους φορείς του πολιτισμού στράφηκαν σε μεθόδους διαφήμισής του πολιτιστικού τους προϊόντος για να μπορέσουν να επιβιώσουν σε αυτήν την κρίση της περιόδου της πανδημίας. Αυτή η διαφήμιση είχε ως στόχο την προσέλκυση επισκεπτών μέσω της online επισκεψιμότητας που είχαν σκοπό να κάνουνε στους χώρους τους για να μπορέσουν και αυτές οι επιχειρήσεις-φορείς να επιβιώσουνε όσο μπορούνε για να μην αναγκαστούν να βάλουνε οριστικό λουκέτο. Σημαντικό ρόλο την περίοδο της πανδημίας έπαιξαν και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οπού ενημέρωναν τον κόσμο για όλες τις σημαντικές εξελίξεις αλλά με ορθότητα και άλλα με fake news. Επίσης πήραν γενναίες επιδοτήσεις κυρίως στην χώρα μας για να προβάλουν και πολιτιστικά δρόμενα αφού απαγορευόταν η φυσική παρουσία στους χώρους του πολιτισμού. Αναλύσαμε και παρατηρήσαμε ξεχωριστά τους κλάδους του πολιτισμού όπου άλλοι λιγότερο και άλλοι περισσότερο επηρεάστηκαν οικονομικά αλλά και κοινωνικά. Το πιο στενάχωρο είναι ότι μετά την πανδημία της COVID-19 πολλοί χώροι πολιτισμού δεν θα ξανά ανοίξουν προς το κοινό τους διότι οι οικονομικές ζημιές που υπέστησαν σε αυτήν την περίοδο ήταν ανεπανόρθωτες.

Βιβλιογραφία

Americans for the Arts (2020). The economic impact of coronavirus on the arts and culture sector N.d Ανακτήθηκε από: <https://www.americansforthearts.org/by-topic/disaster-preparedness/the-economic-impact-of-coronavirus-on-the-arts-and-culture-sector>

Benhamou F, Ginsburgh V (2020) La pyramide inversée pour relancer l'économie de la culture. In: Terra Nova. Ανακτήθηκε από: <https://tnova.fr/notes/la-pyramide-inversee-pour-relancer-l-economie-de-la-culture>

Bresge, A. (2020). The show cannot go on': Canada's arts scene takes hit from COVID-19, global news.

Botti, S. (2000). What role for marketing in the arts? An analysis of arts consumption and artistic value. Int J Arts Manag 2 (1), 14–27

Boukas N.,(2013), “Youth Visitors' Satisfaction in Greek Cultural Heritage Destinations: The Case of Delphi”, Tourism Planning & Development

Canadian Association for. (2020). Employment in the arts and culture industries, July 2020 – CAPACOA. Ανακτήθηκε από: <https://capacoa.ca/en/2020/08/employment-in-arts-and-culture-july-2020/>

Ceylan, R. F., Ozkan, B. & Mulazimogullari, E. (2020). Historical evidence for economic effects of COVID-19. The European Journal of Health Economics, 21, pp. 817-823.

Colbert, F. & St-James, Y. (2014). Research in arts marketing: Evolution and future directions. Psychol Mark, 31 (1), 566–575

European Union (2020). Ανακτήθηκε από : https://ecc.europa.eu/programmes/creative-europe/content/discover-art-creative-europe-home_en

Ernst & Young Consulting, 2021, Rebuilding Europe - The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis

Emerson A., (2006), “ In museum international ”, ICOM.

IDEA Consult, Goethe-Institut, S. Amann & J. Heinsius, 2021, Research for CULT Committee – Cultural and creative sectors in post-Covid-19 Europe: crisis effects and policy recommendations

ICOMOS,(2003), “Tourism at World Heritage Cultural Sites: The Site Manager's Handbook”, Washington, DC: International Council on Monuments and Sites and the World. Jacobson, K. (2020, Ιούλιος 21). Theatre companies are pushing storytelling boundaries with online audiences amid COVID-19. The Conversation.

Kyriazis N. and Metaxas T. (2010) ‘Bounded Rationality and Institutional Change’

Evolutionary and Institutional Economic Review, vol. 7(1): 1-19

Kotler P., Asplund C., Rein I. and Haider H. ,(1999), “Marketing Places Europe: Attracting Investments, Industries, Residents and Visitors to European Cities, Communities, Regions and Nations”, Financial Times – Prentice Hall, Harlow.

LePan, N. (2020). Visualizing the history of pandemics. *Visual Capitalist*, 14.

Madhav, N., Oppenheim, B., Gallivan, M., Mulembakani, P., Rubin, E. & Wolfe, N. (2018).
Moldoveanu, M. & Ioan-Franc, V. (2011). The impact of the economic crisis on culture. *Rev Gen Manag*, 14(2), 15–35

Plaza B. and Haarich S.,(2015), “The Guggenheim Museum Bilbao: Between Regional Embeddedness and Global Networking”, *European Planning Studies*, 23:8,1456-1475

RENIMEL S.,(2006), “Museums face their future - The challenges of the global economy”, from Intercom Annual Meeting & Conference Taipei, Taiwan

Roodhouse, S., (2006), *The Creative Industries: Definitions, Quantification and Practice*-Professor of Creative Industries, University of the Arts, London, and Director, Safe Hands Management Ltd

Tahsin Saadi Sedik, Rui Xu, 2020, *A Vicious Cycle: How Pandemics Lead to Economic Despair and Social Unrest*

Carras, C. & Van Parijs, P., n.d., *The European cultural sector, pandemic precarity, and Universal Basic Income*. Available from: <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/european-cultural-sector-pandemic-precarity-and-universal-basic-income/>

Timplalexi, E. (2020). Theatre and Performance Go Massively Online During the COVID-19 Pandemic: Implications and Side Effects. *Homo Virtualis*, 3(2), 43-54

Ασπρίδης Γ., Σδρόλιας Λ., Κιμέρης Θ., Κυριάκου Δ., (2014), “Το μουσείο της Ακρόπολης στην περίοδο της οικονομικής κρίσης: ένας αγώνας επιβίωσης”, *ResearchGate*, vol. 7.

Γκαντζιάς, Γ., & Κορρές, Γ., (2011), *Πολιτιστική Οικονομία και Χορηγίες: Οικονομική Διαχείριση και Ανάπτυξη Πολιτισμικών Μονάδων*, Πάτρα, Εκδόσεις: ΕΑΠ.

Ιωαννίδης, Γ. (2020, Μάρτιος 23). Είναι το «ψηφιακό θέατρο» μια νέα τέχνη;. Η Εφημερίδα των Συντακτών.

Κόνσολα, Ν., (2006), Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Λάζαρος Ταπανίδης & Σταύρος Μαυρόπουλος 2021 : Πολιτισμός και κουλτούρα κατά την διάρκεια της πανδημίας; ΤΕΙ Σερρών σελ.8-12

Πατσαλίδης, Σ. (2018, Ιανουάριος 12). Από το κλασικό χειροκρότημα στη μοντέρνα σιωπή και στα μεταμοντέρνα likes. Lavart.

Πεφάνης, Γ., (1999), Το θέατρο και τα σύμβολα—Οι διαδικασίες συμβόλισης του δραματικού λόγου, Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά γράμματα.

Ψαρρού, Μ., (2010), Η πολιτιστική Πολιτική στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης: Θέατρο του Παραλόγου, Θέατρο Συγκρούσεων ή Θέατρο Σύνθεσης.